

# ŠUMARSKI LIST.

Br. I.

U Zagrebu dne 1. siječnja 1878.

God. II.

## Kras hrvatske krajine i kako da se spasi, za tiem kraško pitanje uploške.

(Nastavak.)

### Austrijsko primorje.

Kako je bilo sbilja. Dosle je primorskim stanovnikom malo ne svagđe prosto bilo uživati obćinsku šumu po svojoj volji. Organi šumskoga redarstva nastoje sad u mnogih obćinah na temelju 10.—17. §. šumskoga zakona, da se za svaki užitak pojedinca ima izhoditi dozvola obćinskoga načelnika. U nekim obćinah urediše to uživanje tako, da se svake godine udesi sječba, za tiem se gora nasklada u hrpe, te stanovnici žrebaju, koja će hrpa koga zapasti, a što preostane, ono se proda u korist obćinske blagajne.

Često opet okorišćivali se veleposjednici nepravedno obćinskom šumom, jer bijahu često obćinski predstojnici. Mnoge su, najpače istarske, obćine samovoljno podielile svoje šume na pojedine obćinare, da se svaki na svom dielu drvari i stelju si kupi, samo im je paša u tieh šumah zajednička, a po tom su dakako predane opustošbi. Neke su istarske obćine dale svoju šumu za duže vrieme trgovcem u zakup. — U najviše obćinah svojatali su samovoljno neki obćinari šumske zemlje gdje više, gdje manje.

Slabo tko branio obćinsku šumu od kvara. Malo koja obćina imala dobro plaćena lugara, a ti lugari slabo prijavljivali šumske kvarove. U Novom Gradu (Castelnuovo) obavljala se ta služba redom, te je svaki posjednik bio po jednu godinu lugar. Često bio lugar i poljak i noćni stražar. — Uz takve okolnosti ne možeš se uzdati u obćinskoga lugara, da će se suprotnuti nepodobštinam obćinskih mogućnika i da će pristati uz organe šumskoga državnoga redarstva, gdje uzmoraju pokriviti obćinske poglavare.

Za pašu na obćinskoj zemlji, bilo to u šumi ili na goleti, zahtievaju obćinski odbori gotovo svagdje paševinu od svake glave, a ta paševina ide u obćinsku blagajnu; tko se naseli u obćini, mora se stanovitom svotom prikupiti, da može uživati zajedničko pravo paše.

Osobito u Istri pase svjet posve samovoljno ne samo svoje blago, pa dakako najviše kozâ, već dočeruje i po tisuće tudjih ovaca (iz Čićâ i Kranjske) pa ih ondje kadšto i u posebničkih te tja i u državnih šumah pod plaću pase, osobito zimi. Koze su dobrano već zatrli samo na Goričkom; ali ih još dosta ima u nekim obćinah bovačkog i goričkoga kotara.

Ako im već pripažanje na šumu ne vriedi mnogo, to o kakvu nadzoru i redu na pravih pašnicih nema ni spomena.

Toliko o tom, kako je bilo sibilja. A da to okrene na bolje, udesilo se ovo.

**Zagajivanje pustoši.** Iza svakojakih za rukom ne pošlih početnih pokušaja udariše ovim putem izabirati i osiguravati svoja zagajišta.

Uzeše izabirati takove priedjele, koje mogu smatrati dugovjekim i absolutnim šumskim tlom, te koji su dosta veliki i sglobiti, da se na njih može s uspjehom i o ne preveliku trošku podići i održavati obćinska šuma. To su obično one više od zaselaka daleke glavice i sljemenja. A niži, sa seoskim kotari tukajući se, priedjeli ostaju i u napredak za pašu i za buduću razdiobu u posebničku svojinu.

U takvu za buduću obćinsku šumu izabraniu priedjelu zabrani se najprije paša, da površina zaraste u travu, kako će se priesadnice lakše primiti. U lakšu obranu obzidje se branjenica suhim kraškim kamenjem, što za sada još biva dosta traljavo. Kada ju obzidju i kad se po njoj trava uzme zelenjeti, onda namah stanu saditi sadjenice i priesadnice, obćine daju rabotaše, a država priesad i tehničnu upravu.

Po toj osnovi postupaju organi šumskoga redarstva. U ime toga zahtievaju najprije, neka se izabrani priedjel proglaši branjenicom na temelju 6. i 7. §. šumskoga zakona god. 1852. i 6. §. provedbene naredbe g. 1873. Tu proglašbu obavljaju politične kotarske oblasti, kad to zahtievaju obćinari, saslušav šumsko redarstvo, ili kad to neposredice zahtieva spomenuto redarstvo. Političke oblasti utanačuju i pravila radnje, ne bi li

pohvat za rukom pošao. Ako bi se hćela obćina preko te odluke prizvati namjestničtvu, dozvoljuje joj se 14 dana roka.

Dogodilo se je duduše, da je većina obćinskih mogućnika — jer tuj ne ima ni govora o jednoglasnosti — privoljela uza zagajivanje i da je zahtievala propisani postupak: ali glavna stvar polieže vazda od organa šumskoga redarstva, te hvala Bogu, ako se obćina ne opre prežestoko provedbi ciele osnove.

Pa što se postiglo zagajivanjem pustoši?

Sami organi šumskoga redarstva vele, da dosle niesu zagajili više od 2000 rali. Ako se kako je pravo odbiju prve dve godine 1866. i 1867., jerbo se je onda samo ovo i ono pokusavalo, to je svake godine od onda poprieko zasadjeno samo 250 rali.

Sâm sobom čini se taj posljedak dosta znamenit, ali je premalen prema onomu, što je zemaljsko šumske redarstvo za nuždno pronašlo ili bar poželjelo, da se izvede. Jer, ako se i ne bi ništa više opustošivalo, to bi ipak na austrijskom primorskom krasu imali zagajiti 270.000 rali golih pašnika, 119.000 rali zatrvene šume, gdje ima samo još grča, a pravo računajući i 34.000 rali neplodnice, koja bi se ipak zagajiti mogla<sup>1</sup>.

Da se pak sve to obavi, trebalo bi, kad bi se radilo kao dosle, (i kad bi opustosivanje posve prestalo), 12 čitavih stoljeća!

Ali vratimo se k onomu, što se je već zagajilo.

<sup>1</sup> To se razabire iz slijedećeg izkaza, što ga je e. kr. nadzornik zemaljskih šuma sastavio, i kojim se zadatak zagajivanja krasa u austrijskom primorju predočuje.

K r a s a i m a			
na visu	na nizu	na otocih	svega skupa
35. <sup>96</sup> milje	42. <sup>24</sup> milje	16. <sup>52</sup> milje	pa 94. <sup>72</sup> milje
r a l i			
Još obstojeće šume .....	21.441	60.120	18.170
Što bi imalo ostati pašnika .....	60.165	51.400	15.406
Zatvorene šume .....	41.678	48.041	29.141
Pašnika, koji se imaju zagajiti ..	105.000	96.382	68.823
Neplodnice, koja bi se mogla zagajiti	11.651	16.566	6.033

\*

Što se je radilo, mnogo je dakako i stalo. Jer da se je obćinskim rabotašem plaćati morala onud običajna nadnica, to bi svaka zagajena ral (zajedno s prisadbom) stajala 45—100 st. i više. Ne treba dvoumiti, da će rad manje stajati, kad se uvješte radioci, osobito kad se sadjenje samo uzmogne povjeriti uvještenim sadiocem; ali će zagajivanju takovih goleti vazda mnogo troška trebati.

Bitno mi se čini koliko poradi velikih troškova sadjenja toliko s toga, da se iz zemlje vadi što veća korist, ne laćat se zagajivanja ondje, gdje bi se mogla polja ili bar hladovite, ma i osušite i kamenite livade stvoriti. Jer se zaplodjivanjem krasa bezuvjetice ide samo za tiem, da kraški krajevi u zelen zarastu. pa ako po tom bude i nešto manje šume, bit će je ipak preko dosta prema potrebi zemlje.

Velike su i strašne su goleti oko grada Trsta; strašne s toga, što tja u sâm grad dopiru i što te goleti, ima ih preko jedne četvorne milje, prema razkošnoj lasti trštjanskih bogataša prezivo u oči udaraju.

Ne može se gradu Trstu prigovoriti, da nije voljan bio ukloniti tu rugavet, jer eto već čitav viek kuša gradska obćina da zagaji one goleti, a tršćanski sabor, ponukan razpravami na krasu g. 1865. sastavšega se austrijskoga šumarskoga družtva predloži mjeseca veljače g. 1866. zakonsku osnovu, ne bi li ju središnja vlada potvrdila. Po tom zakonu imao bi gričevit dio tih goleti ostati za ovaj mah još nuždnim obćinskim pašnikom, sve drugo imalo bi se dielomice podieliti na obćinare u posebničku svojinu, dielomice o trošku gradske obćine pretvoriti u šumu.

Žalibože nije ta stvar još nikada riešena. Daleko bismo zabrazdili, kad bi hteli razglabati, sa šta taj zakon još nije potvrđen; ali moramo žaliti, što dosle nije moglo doći do sporazumka, jerbo je eto minulo punih deset godinâ a liepomu naumu ne ima traga, koji bi ljudski izveden i druge poticao i ugledom služio svim kraškim krajevom.

**Spasitba obstojeće šume.** Ne ima sumnje kad se ne bi dalo kozam ni u šume ni u gričeve a ni u priedjele, koje smo nakanili zagajiti, da bi se spasile mnoge šume i u velike unapriedito zaplodjivanje krasa. Ta bi zabrana vredila toliko, koliko zakon, da se ne smiju držati koze, jerbo sve obćinske šume

i pašnici spadaju u spomenute priedjele i jerbo je svaki posjednik toliko mudar, da ne će zatornice svakoga drvla — a to je koza — ni držati ni pripustiti, gdje bi samo njegovu imovinu zatirala.

Vlada to uvidja od vajkada, a da ne pripoviedam o tom, kako se je perom udaralo na koze, iztaknut ēu samo gubernijalnu naredbu, izdanu na 13. rujna 1844. u Istri — gdje je kozji raj, — tu naredbu proglašiše g. 1870. i u goričkoj grofiji valjanom a g. 1871. ponoviše ju. Njom vlada podpunoma priзнaje opasnost toga neblaga i odlučuje, da posjednici smiju držati koze samo na svojih zemljah te da ih ne smiju goniti javnim putem, a malo za tiem uništije ukon te zabrane dodajući, da koze mogu ipak pāsti na obćinskim zemljah, „gdje nikoje drugo blažće nema hrane“ a namah opet zanovjeta, „da će se u Istri jedva naći obćina, gdje bi to moglo biti.“

Dašto, da takove naredbe, uništjuće u prvi mah zabranu, koju bi imale ustanoviti, nemaju druge posljedice, već da se oni bez koristi zatiru, koji na tu četveronožnu nevolju rat počreū, i da na njih narod mrzi.

Istom u najnovije doba osokolilo se tršćansko namještјe i zabranilo je naredbom pisanom na 7. srpnja g. 1874. držanje koza na svem primorju, osobito pako na krasu, te zapovijelo je političnim kotarskim oblastim, da zatrutu neman.

U neku je ruku ta naredba već dobrim plodom urodila; ali treba željeznom voljom držati se načela i stroge izvedbe, ne bi li se posvema odstranio taj neprijatelj svakomu zagajivanju.

Održavanje i podizanje šuma gledalo unaprediti tiem, što su kotarske oblasti nekoje priedjele proglašile branjenicami, te tako do kraja g. 1875. kakovih 2307 rali obćinske šume, oda-zavši se zahtjevu šumskoga redarstva, političnom odlukom spasile od posvemašnje opustošbe, te u to ime na njih zabranile posvema ili dielomice za neko vrieme svako uživanje, ili bar ustanovile, da tomu treba politična dozvola.

Ali za malo izadje to postupanje po šumskom zakonu odviše dangubno, te uzeše onako proglašivati branjenice, kako sam ja to u poglavju o zagajivanju goleti preporučio. Takvim načinom dobiše do konca g. 1874. svega skupa 3.594 rali branjenice, podvrgnute pod spašće propise, što ih je šum-

sko redarstvo predložilo, a g. 1875. zapodjedoše istolik postupak, da spase još 3414 rali, te je po svoj prilici to već obavljeno.

Svega skupa proglašiše dakle jednim i drugim načinom branjenicami i spasiše tako da se ne ogolećuju 5901 ral<sup>1</sup>.

U kastavskoj občini izšao na vidjelo ovaj vrlo znameniti slučaj. Šumsko redarstvo naidje naime ovdje na grdo negospodarstvo (pojedini Kastavci posvojiše, izkrčiše i pretvorile dielomice u polja 1854 rali šume), a občina se je toli malo za to brinula otisnuti kraju te nepodobštine, da se je vrla našla prinukanom oduzeti občinskomu zastupstvu upravu 10.181 rali šume te predati ju posebnomu činovniku državnoga šumskoga redarstva. I ta se je šuma koncem g. 1875. imala proglašiti branjenicom<sup>2</sup>.

**Predaja občinske zemlje u posebničke ruke.** Već smo malo prije napomenuli, da su mnoge poimence istarske občine samovoljno podielile svoje šume na občinaré, da se svaki drvari i stelju kúpi na svom dielu, ali da ondje svi zajednički pasu svoju stoku.

Takvom polovičnom predajom občinske zemlje u posebničke ruke ne može se nevolji doskočiti; jerbo upravo najopasniji dio zajedničkoga uživanja ostaje onakov, kakov je bio. To dokazuje kakvoča tih šuma, a zemaljski šumski nadzornik veli, da su poharane.

Još nijedna občinska šuma nije ondje posvema podieljena na občinare; g. 1874. dopustila je politična oblast osorskoj občini, da podieli svoju šumu, jer je i onako bila većim dielom posvojena. Molbu grada Labin-a, da smije podieliti 430 rali šume, odbiše s toga, što je nesgodan način, kojim bi se imala ta dioba po priedlogu istarskoga sabora izvesti (smisliše da podiele šumu na ciepce, svaki ciepac po 1100 četvornih hvati, ponajviše  $1\frac{1}{2}$ <sup>0</sup> širok a 700—800<sup>0</sup> dug.)

Prave pašnike podieliše već više puti a zemaljski šumski nadzornik iztiče u svom godišnjem izvještaju, da se je ta podioba pokazala vrlo probitačnom i da samo žali, što nije sgodno

<sup>1</sup> U tom je površju najveći dio zagajenih goleti.

<sup>2</sup> To oštro postupanje moralо je probuditi to veću pozornost i pohvalu, što je k jednu svrgnut premlitavi politični kotarski predstojnik, koj je tomu kriv bio, da je veći dio prijavljenih kvarova zastario.

udešena, jerbo su ciepc i preuzki a nije se gledalo na to, da upriliče pristup (puteve).

Tu neshodnu, dapače često posvema bezumnu razdiobu obćinske zemlje na krasu ne može pojmiti, koji nije bio ondje, ali je ipak živa istina. Krupna je to poruga tako zvanoj nazočnoj inteligenciji, t. j. mjerniku, koji je osnovu razdiobe izradio i državnomu činovniku, koji je tu osnovu odobrio ili bar dao, da se izvede, te zasvjedočava, koliko vlada ima uzroka gledati na vještačvo i pregnuće javnih organa za dužnošću.

U velikoj obćini k a s t a v s k o j , kojoj je država morala obustaviti upravu njezinimi šumami, posvojiše obćinari 1854 rali, i tako ta površina došla u posebničke ruke. Povodom spomenute obustave, zapovidjela je državna oblast, da se posvojene krčevine opet zagaje, ali dopituje svojataocem njihove krčevine kad za to posebice mole, i ako su ih u oranice pretvorili ili na njih vinograde zasadili.

Takova syojatanja ima svuda po krasu, i mogli bi s toga, što se tako komad po komad krasa počimlje bolje obradjivati, preko te težatne otimačine prieći na dnevni red, da se tiem ne stvara veći darmar, mjesto da se posjed usglobljuje.

Što obćine samovoljno podjeljuju šume, što ih krče i svatuju — to je sve silan dokaz, da je narodu vrlo povoljna predaja obćinske zemlje u posebničke ruke. Ta to je glavno, ta to je najodličnije sredstvo, kojim se rastućemu pučanstvu namiče rad i sgoda privrede!

Što će takvi komadi obćinske zemlje posjednikom, koji su ih ovim ili onim načinom dobili? Stvaraju od njih, često velikom mukom, ono, čemu baš jesu, pojedinim drvećem zasadjene livade a po njih gdje gđe male oranice, na kojih u nizu ima kadšto i vinove loze. Gdje ne mogu ukloniti golemo balvanje i stjenje, ondje podižu grmlje i drveće, gdje ikako mogu, nanesu zemlje i gledaju, da se po stieni uhvati ma i tanak bus; gdje je više zemlje ili kud je mogu nanieti, ondje stvore male njive (kopanice). Nema prigovora, to je u svaku ruku najsgodniji način, da od krasa bude kakve koristi, tako se najbolje, najlakše i najbrže zaplodjuje kras.

Po namjenah i nakanah oblasti, što na austrijskom primorju na vidik izlaze, nije prilike, da činovničtvoto tako misli; dapače činilo mi se, da zaziru od takve razdiobe obćinskih ze-

malja. Možda je tomu sviestnomu ili bezsviestnomu zaziranju povodom obična zlovolja činovnika, kad im se područje sužuje.

**Stražarstvo.** Obćinski posjed treba ne samo čuvati od kradje i kvara, već treba gledati, da narod izpunjuje uvjete uživanja i da obćinsko poglavarstvo vrši svoju dužnost a da ne čini i ne dopušta, što nije vlastno.

Već sam prije iztakao, da se obćinske šume vrlo slabo čuvaju od otimača, a još manje pazi sada tko, da li se obćinska zastupštva drže propisâ, koji su uzvaljali, jer se lugari dakako boje zastupnika, svojih gospodara. Pa se ipak mora i na to paziti, hoćemo li, da što vriedi državno skrbništvo i da mu nastojanje za rukom podje.

Primorsko je namjestništvo s toga naumilo naređiti:

1. Da se postavi dosta i dovoljno plaćenih obćinskih luga, koje bi, ako nije drugo, zemlja plaćula.

2. Da tiem lugarom obćinski zastupnici ne budu gospodari, već da ih nadziru c. kr. šumski stražari, a da im zapoviedaju činoynici šumskoga redarstva.

3. Da država ima postaviti te c. kr. šumske stražare, koji bi imali paziti, da se održava pravo i zakon i da obćinski lugari obavljaju svoju službu.

Meni se čini u neku ruku čudno, da obćina ne bi imala posve ništa zapoviedati obćinskому lugaru, a da bi ga morala plaćati. Ako je koja obćina sibilja toli siromašna, da ne može plaćati svoga lugara, onda joj se neka namakne ta plaća iz onih novaca, koje uprava i onako ima potrošiti u zagajivanje krasa.

**Tehnika zagajivanja.** Po davnijih pokušajih zaplodjivanja, koji niesu za rukom pošli, moglo se je vidjeti, da je zagajivanje na krasu vrlo tegotno i da mu se osebine još pronaći moraju. Nekadašnjemu izkustvu, kad je tršćanska obćina kušala da zagaji svoje goleti, žalivože nestade toga; te tako uzevši g. 1868. sustavno zagajivati stadoše novakovati (sve im bilo prava terra incognita).

Državnim je organom, a poimence bistroumje zemaljskoga šumskoga nadzornika Scharnagla, pošlo za rukom pronaći uspješan način postupanja, koga valja samo još dotjerati, umnije upriličiti i misaono izvoditi.

Ja sam to postupanje na licu mjesata proučio te po njem i po fiziologiskih istinah, što su ih na vidjelo izniela njemačka šumska pokušališta, sastavio onaj uput u 29. poglavju. Pri tom sam se vrlo zadovoljio, što su se fiziologiske istine s izkustvenimi opažaji primorskoga kraškog zagajaćeg osoblja ugodice sudarale, a to mi jamči za valjanost poredanih stavaka.

Što sam u 29. poglavju o tom natuknuo, kako bi se imalo na hrvatskom krasu zagajivati, to će po mom sudu valjati na svem austrijsko-ugarskom krasu<sup>1</sup>.

### Dalmacija.

Dalmacija dieli se ne samo po občoj kulturi, već i po kraškom pitanju u tri diela.

Prvi je najjužniji dio — do skora još obstojalo okružje dubrovačko i kotorsko. Dubrovačka republika bila je već za rana gniezdom samosvojne jugoslovjenske kulture, kojom se je ne samo narodni značaj oplemenjivao već i težatba unapredjivala. U tom prijedjelu, a unj spadaju i otoci Korčula, Mljet i Lastovo, dospjela je davno težatna zemlja u posebničke ruke, ili je bar postala stožernom imovinom obćina, koju svi zajedno ne uživaju.

Tuj gotovo i ne ima neplodnih obćinskih pašnika; tuj se vide samo umilovane zemlje i kitnjasta šuma, a kras je dobrano sužen, premda baš niesu umno podielili gdjekoje obćinske pašnike.

Gornja Dalmacija, nekadašnje zadarsko i spljetsko okružje, diele se na obalu, na otoke i na gorje.

Obala i otoci, iliti primorje, bilo je u staro ratno doba manje napadano, vječne zavade niesu ondje priečile napredka, brodarstvom i trgovinom dolazili primorci u doticaj s naprednimi zemljami, te po tom i što je onud blago, vrtlarstvu nadobno podnebje, naseliše se onud i Mletčani (jer su i gospodovali ondje), s toga su primorci i danas talijanskom kulturom ugladjeni, dosta marljivi radioci. Težaci su tud na polju dobrano marni i vješti. Ali u zô čas obstoji tuj od vajkada i u velike

<sup>1</sup> Na austrijskom primorju želio bi samo, da se upotrebljuju uvješteni sađoci, da se poboljša mjestna uprava rada i da se bolje uporabljuje samoniklo drveće.

zajedničvo uživanja obćinskoga dobra, a po tom je sbilja veliki dio zemlje posve opustošen.

Gornji nutrni dio, ili dalmatinsko gorje, još je onakvo, kakvo je bilo za srednjega veka. Narod je onuda ne obrazovan, jer se je uza stoljeća imao samo boriti s Turčinom navaljujućim, da dopre do mora, a Mletčani, gospodari zemlje, održavali su tuj narod poput krajiške vojske, da stoji ondje na braniku. Gdje nije zemlja osobito mekotna i bez velike muke plodna (kao oko Drniša i Sinja), ondje ti se prikazuje puštoš, bezplodnost i hrdjavština.

A pošto su dvie trećine onoga kraja zajedničkim dobrom i pošto neopustošljive naplovnice imade samo po dubodolinah i koritih, to je kras onud već davno i u velike mah preoteo, te je pretežko opet ga zagajiti.

C. kr. austrijski ministerij za poljodjelstvo veli sam: „Te su zemlje poglavito pašnici, po kojih se oružani pastiri, svaki sa svojim stadom, poput nomada skitaju i često se poradi medja povade te u krv udare. Tako eto tiem načinom uživanja zatire se snaga zemlje, radjaju se često zadjevice, zatomljuje se pravno osjećanje, a narod ne može da izadje blagoćudan. Samo pojedine ograde, što su ih posebnici prisvojili i obćine zaokupile na ime obćinske imovine, te tako od opustošbe obranile, zelene se poput oaza i zasvјedočavaju, što bi od tih zemalja moglo biti, da postanu čijom podpunom imovinom<sup>1</sup>.“

Kad je austrijska vlada g. 1813. na priek viek primila Dalmaciju, našla je, izuzam Dubrovnik, glede paše i šume svuda nejasne, često drugaćije vlastničke napremice, koje se poglavito tiem slagahu, da državi pripada nadvlastničtv, a obćinam i obćinarom pravo uživanja. Od onda se često pokušavalо, ne bi li se te napremice razjasnile i bolje uredile, ali se ništa nije obavilo. Medjutim sve okrenulo na gore a silno mah otevše ogolećivanje onoga pretežice ogoletljiva kraja tko da obustavi, kad do g. 1868. nije bilo za to ni državnih kulturnih organa, a sadašnje malo osoblje državnoga šumskog redarstva namješteno je istom g. 1872.

Ta nekolicina činovnika ne može se dakle uza spomenute okolnosti pohvaliti nikakvim spomena vriednim stvarnim obav-

<sup>1</sup> Razlozi zakonu o razdjeli zaplodljivih obćinskih zemalja u Dalmaciji.

ljajem. Ali je ipak štošta koristna pokrenula i razbistrila, da vlada, zemaljsko zastupstvo i sâm narod bolje shvaćaju sve napremice, a povod je dala zakonu od 19. veljače god. 1873. Ovim se mjestni nedostatak austrijskoga šumskoga zakona od g. 1852. nadopunjue, poimence šumu zatiruću izkapanje pa njeva i korienja i guljenje kore<sup>1</sup> zabranjuje, doba sjeće u prilog pomladjivanju ustanovljuje, a oblasti ovlašćuje, da mogu kozu iz gričeva i šuma iztisnuti.

Dalmacija je imnožinom šume i šumskim obrtom nazadnija od svih drugih zemalja monarhije. Redovite šumske radnje, i uzgoja gore ondje i nema; izim 4 činovnika šumskoga redarstva i 2 upravitelja jedne neznatne državne i jedne isto takove zakladne šume nema ondje nijednoga šumskoga gospodara po zanatu. — A domaći ljudi ne umiju ni posjeći veće gore nit je imaju na čem izvesti, te kad se je iznimice (u spomenutoj, dosle nepristupnoj državnoj i zakladnoj šumi) takov posao obaviti imao, morali su i drvare i kola iz druge pokrajine naručiti, a po tom je opet naopako po prodju ciena gori poskočila. — Sva je prilika, da su domaći ljudi nevješti tomu poslu, jerbo ondje ima samo sitnogorice, a visoka gora nije se ondje, uz male iznimke, već više stotina godinâ ni sjekla.

Uz te strašne takvoće ne pogrešuje se ipak u Dalmaciji bar po koji tračak sunca.

Takvim mi se tračkom čini u naprednjega pučanstva neka spremnost pripomoći, ne bi li to sve na bolje okrenulo, a to se vrlo dobro opaža.

Primjerice udružila se poljodjelska društva (Comizj agrarj), koja draga srdca nastoje zagajivati goleti i u taj smjer po koju poveću žrtvu doprinose<sup>2</sup>. Ako i jest uspjeh toga napora jedva spomena vriedan, to ipak dobrú sluti i po tom mnogo vriedi, što se ljudi uvještavaju, te će vještije i naprednije postupati kad se late izdašna posla.

Neke se obćine dapače u najnovije doba u toliko osokoliše, da su od svoje domisli odlučile zatrati koze, velju, posvema zatrati koze zabranom, po kojoj ih nitko ne

<sup>1</sup> Sa crnoga ili morskoga bora (*Pinus marittima*) za strojivo.

<sup>2</sup> Ja sam glavom obišao takove hvale vriedne zagajitbe kod Trogira i Skradina.

smie držati. — Žalibože, da je politična oblast, a i to je pamćenja dostoјno — u više občinah uništila tu zabranu na priziv dotičnika.<sup>1</sup>

Treba li još koji dokaz, da u prokletstvu ogolećivanja počimlje svitati pravo razumievanje, eno vam već spomenutoga zemaljskoga zakona, eno vam po zemaljskom saboru prihvace-nog najnovijega zakona „o razdiobi občinskih zemalja“, štono ga je krupa odobrila i štono je nadopunjena državnim zakonom, što ga bješe predložio ministerij državnomu saboru.

Oba zakonska priedloga, koja jedva jedvice sibilja navališe na zlo, gdje ga zatrti mogu, vriede u veliko, da ih nacrtamo.

„Težatna občinska dobra (svačijine) imadu se podieliti na občinare, koji su vlastni bili uživati ih, a što ostane, ima se pretvoriti u občinsku imovinu, čim to občinsko zastupstvo odluči i zemaljski odbor odobri. Uz to odriče se država svoga nadvlastničtva“.

„Die洛vi pojedinaca, vlastnih uživati ih, imadu se po omjeru njihova dosadašnjeg uživaćega prava a osobito po godišnjem užitku, koji za godinu prije diobe pripada, izlučiti i može se namah uvjetovati stanovita godišnja daća, od koje se vlastnik može izkupiti“.

„Što ostane zajedničkih zemalja, postaje občinskom imovinom“.

„Koje su občinske zemlje, što se diele, u stavnom zemljarijskom katastru šumom ili gričevitim pašnikom upisane, moraju šumom postati i ostati; van da je prietvorba po zakonu već dozvoljena. Šumom imadu postati i one goleti, koje diobeno povjerenstvo pronadje za takove, kojih treba u obću korist zagajiti“.

„Što je u budućoj šumi tudjih oključaka, da ima se u diobu uračunati i budućoj šumi priklopiti; samo se imaju ti oključci zemljami iste vrednoće nadoknaditi, te što više vriede, novcem nadoplatiti“.

„Diobu obavlja u svakoj občini mjestno povjerenstvo, u koje spadaju predstojnik političnoga kotara i taj ima biti predsjednikom, 2 poslanika občinskoga zastupstva i dva druga občinara, kojih jednoga poziva namjestničtvu, a drugoga ze-

<sup>1</sup> Jerbo nije na šumskom zakonu dovoljno osnovana.

maljski odbor. Ako se i šuma dieli, onda dolazi u povjerenstvo i državni šumski tehnik. — Mjestno povjerenstvo može prizvati vještake u pomoć“.

„Kod namjestničtva ima se postaviti zemaljsko povjerenstvo, komu je namjestnik predsjednikom i u koje spadaju 1 činovnik namjestničtva, 1 zemaljski odbornik, c. kr. nadzornik zemaljskih šuma, za tiem dva vještaka, koja izabire zemaljski odbor“.

„Pri c. kr. ministeriju za poljodjelstvo postavit će se ministerijalno povjerenstvo, komu će ministar za poljodjelstvo biti predsjednikom a članovima 2 savjetnika ministerija za poljodjelstvo i dva druga savjetnika ministerija nutrnjih posala“.

„Obćinski načelnik, saslušavši diobenike i obćinsko zaustupstvo sastavi diobenu osnovu. — Pošto ju mjestno povjerenstvo odobri, ima se u obćini uz najmanje 30dnevni rok za prigovore razglasiti i svakomu pokazati, tko to zatraži“.

„Zemaljsko povjerenstvo odlučuje konačno o diobenoj osnovi i o prigovorih na nju te priobćuje svoju odluku obćini i mjestnomu povjerenstvu, a ovo proglašuje onda konačnu diobenu osnovu, izvodi ju i brine se za stalne medje medju dielovi“.

„Razpre, koje bi pri diobi nastale s drugom obćinom, presudjuje zemaljsko povjerenstvo, a izključuje se gradjansko-pravni put. Preko takvih predsudaka prosto je za 4 nedjelje prizvati se ministerijalnomu povjerenstvu. S javnih obzirâ može zemaljsko povjerenstvo do odluke stvoriti provizorij, preko koga nema priziva“.

„Tužbe o zahtjevih, štono povodom razdiobe pripadaju u to ime postavljenim povjerenstvom, imadu sudovi odstupati zemaljskomu povjerenstvu od onoga časa, čim zemaljski odbor odobri diobenu odluku obćine“.

„Spisovi sastavljeni u diobenih poslovih prosti su za bližnjih deset godina od biljegovine, pristojbe i poštarine“.

„Troškove za vještake, za diobenu osnovu, te za izvedbu joj podmiruje obćina. Obćina uzaimlje i troškove za omedjbu, koje joj posebnici moraju vratiti“.

„Te ustanove nemaju valjati glede obćinskih zemalja, što se imadu po zakonu od 22. ožujka 1875. izsušiti u Neretvi“.

Priznavajuć posvema temeljno načelo tih zakona moram ipak reći, da su u važnih točkah nedostatna sredstva, kojimi se hoće toli koristan cilj postignuti i to s razlogâ, što smo ih u ovoj razpravi dovoljno razložili.

### Konačna premišljanja.

Temeljeć na tih razjašnjajih, što je sve u naših kraških zemljah u prilog i neprilog našoj velikoj stvari učinjeno ili propušteno, sudim, da imam svoje prigovore i priedloge nadopuniti još nekim za sav kras valjajućimi premišljanji.

Rekao sam već prije, a posebice govoreć o austrijskom primorju, da je stvaranje u posebničko vlastništvo prešlih, drvećem zasadjenih livada ili travnika, gdje ima slučimice po koji okružak oranice, u svaku ruku najbolji način za plodjivanja krasa; da se najlakše, najsigurnije i najbrže obavlja, te da sâm narod taj način uz najveću zahvalnost prihvaća; dokim podizanje i održavanje sâme šume nerazmjerno mnogo stoji, na goleme upravne tegobe nailazi i samomu je narodu zazorno.

Žalibože, ne uzimaju javni organi te istine na um onoliko, koliko bi morali. Tom činjenicom, što je na krasu bila negda sâma šuma, što je kras i sad najprikladniji za to, da na njem raste grič i šuma, a najpače posve nespretnom uporabom sjeveroaustrijskoga mjerila pri prosudjivanju ovih posve drugaćijih krajeva — povode se ta gospoda često i idu samo za tiem, da bude sve šuma, a tomu smjeru eno najčudnijega dokaza u netom sankcionovanom dalmatinskom zakonu o razdiobi obćinskih šuma.

Premda sam po zvanju šumski gospodar i već s toga prijatelj šumi, moram ipak odrješito jurišati na to kratkovidno i štetno prevršivanje.

Jer tomu bar nema prigovora, da bi trebalo sve deblje mekote, kojih omjerice na krasu vrlo malo ima, pa i najmanji okružak pretvoriti u polje i livadu; jer to je ipak istina, da je zagajivanje mekotna tla, gdje je i onako najveći dio zemlje po naravi absolutnim šumskim tlom, narodno-gospodarski nesmisao. A prizna li se to, da onda nema druge već da se prihvati preporučeno upriličivanje drvećem zasadjenih livada

malih poljicâ, jer tomu valjanih mekota ima na absolutnom onom šumištu samo mjestimice po koji komad i okružak.

Čim bi se dakle sav kras načinom, što sam ga ja preporučio, pretvorio najpače u kitnjaste travnike i polja, bilo bi za cielo šume i drveća toliko, da bi se narod mogao drvariti, i da bi se timi nasadi sve ono postiglo, što se od zagajivanja u prilog podnebju i nadobnosti primorja zahtieva. Kad bi se nasuprot te goleti posvema zagajile, to bi dakako imali neizmjernih šumâ, iz kojih ne bismo mogli pravu korist vaditi, a kamo li one silne troškove nadoknadjavati, o kojih bismo šume stvorili — samo kad bi ih sbilja stvoriti mogli!

I sbilja ja držim, da nikako nije moći sve te krajeve zagajiti, ne samo s toga, što bi trošak bio prevelik, već i s toga, što bi naišli na opreku naroda, koju bi bilo tiem teže savladati, što bi od pravnoga osjećanja poliegala.

Tà krašanin, gdje mu se na volju ostavi, ne će da podiže absolutne šume, već svagdje, čim takov pašnik postane njegovom posebničkom svojinom, uzme na njem podizati i travu i drveće i udešavati mala poljica, a sve to često uz najveći napor. Baš ta okolnost dokazuje nam, da je to pravi kažiput svemu onomu, što bi se najsjegurnije i najlakše izvoditi imalo; a taj kažiput imali bi faktori državne moći prihvativi i njega se držati.

Takovu preinačenu zaplodjivanju krasa — uvjetom je pako — odbivsi iznimke —, da se obćinska zemlja porazdieli na pojedine obćinare. Jerbo zajednički uživajuć obćinsko dobro, ma i bilo ono najbolje udešeno, može se samo drvarenjem i pašom neka korist iz tog posjeda vaditi. Spomenutim iznimkam bilo bi mjesta na neprekidnom golom stienju, gdje se ništa drugo ne bi moglo uzgojiti van sama gora, i na visočinah, gdje ni podnebje livadam nije u prilog. Ali uz to, da te goleti i visočine ostanu obćinskim dobrom, pristao bi samo onda, kad bi takvi priedjeli veliki i sglobiti bili, da se može naplatiti onaj golemi trošak za upravu i nadzor, bez kojih se probitačno zajedničko uživanje ni pomisliti ne može.

Takovom preinačenom zaplođbom krasa postigao bi se dobitak i jamstvo uspjeha, kojih se obćenitom zagajivanjem nikada ne bi mogli dokopati.

Takovo obćenito zagajivanje ne bi se moglo drugačije udesiti, nego posredovanjem državnoga šumskog redarstva, kao što biva na ustr. primorju. Ali sam ja prije već spomenuo, da šumskomu redarstvu u toj pokrajini, gdje je ipak kras malo blažiji, po mjeri dosadašnjega uspjeha — a tomu ne možeš uzkrititi priznavanja — ne treba ni više ni manje, van 12, slovom dvanaest punih stoljeća, da se postigne smjer t. j. posvemašnja zagajitba svih kraških strana. A to samo u tom nevjerovatnom slučaju, kad se ne bi više nijedna sadašnja šuma pretvorila u pustoš!!!

Treba li tuj još drugih razloga?

Možda će mi tko prigovoriti: da to ništa druga ne dokazuje, već da državno šumsko redarstvo ima golemo više da radi.

Istina je, i sâm sudim, da svakako više raditi treba. Ali da se ta radnja umnoža toliko, te da se udesi ogromno, gotovo tvorničarsko proizvodjanje, kako bi se mogao obaviti taj zadatak uz kraći, prijatniji rok, to ne mogu nikako ni pomisliti.

Odkuda će primjerice namaknuti tolike znanjem, snagom pregnućem odlične sposobnike za javne organe, a samo od itakovih nadat se je napredku i mnogo ih treba, da 12—24 puta više urade, nego li je u austrijskom primorju uradjeno?!? A kako će država i zemlja savladati zazor naroda, koji je već danas neugodan, i koji će se, ako se zagajišta uzmu širiti geometrijskim razmjerom, možda u očitu opopreku izvrnuti?!

Da samo zagajimo ono, što bi po narodno-gospodarskom nepubitnom umovanju moralo ostati obćinskom šumom, da samo pretvorimo sadašnju prvobitnu svačijinu u posebničku ili dobro uredjenu obćinsku svojinu, te da udesimo sve medjutimne mjere, treba nam neizmjerna množina upravne i tehničke vještine, koju kamo sreće kad bi namoci mogla država i zemlje; a uplošna zagajitba morala bi — po mojem osvjedočaju — ne s jedne, već s čitava niza nemogućnosti bezuvjetice zapeti.

Isto, čini mi se, valja za drugo, pravoj kulturi vodeće zajedničko uživanje.

U kratko, ako na um uzmemo neizmjerni napor uprave i javnoga skrbničtva, štono ga svako probitačno uživanje zajedničkoga dobra zahtieva; pomislimo li, koliko je puti i trošak

i napor skrbnički zaludan, to moramo spoznati, da je predaja obćinskih zemalja u posebničke ruke najodličitije sredstvo i najbliži smjer zaplodjivanja krasa, pa da bi se toga sredstva samo za neko vrieme, a trajno samo u spomenuta dva slučaja okaniti smjeli.

A kako bi zaplodjivanje krasa omjerice posve jednostavnim izašlo — u koliko se to javnoga brigovanja tiče — kad bi se na to ime predale obćinske zemlje posebnikom u imovinu. Trebalо bi samo jedan za svaki put zakonodavno odlučiti, i upravnim putem izvesti razdiobu, a svu drugu brigu prepustiti vlastnikom, koji će sami najbolje oko svoje koristi nastojati; a država bi imala jedino paziti na one priedjele, koji bi se iznimice morali proglašiti branjenicom!

Ali ni od toga najboljeg načina zaplodjivanja nemojmo se nadati, da ćemo postignuti smjer za koji desetak godina.

Jerbo prietvorba tolike pustoši u težatnicu, pa bilo samo u kitnjast travnik, zahtieva toli ogroman potrošak radine snage, da će tomu trebati mnogi desetak godina tiem više, što će krasanin obavljati taj posao samo uzgredice uz drugi posao i bez ičije prave pomoći.

Ne trebamo se prepadati neuklonive polaganosti takova zaplodjivanja (s kojom trajanje posvemašnjega zagajivanja ni uzporediti ne možemo) tiem manje, što podpuna zaplodba krasa zahtieva i bitnu preinaku seljačkoga gospodarstva te dakako mjesto paše krmljenje blaga u staji. Takove se korjenite reforme gospodarstva ne dadu stvoriti u jedan mah i u ljudi, koji su siromašni i neuki, te s toga nije baš s gorega, da zaplodjivanje krasa prebrzo ne napreduje.

Pošto će dakle taj podhvati učelice, te redovito i pri svakoj obćini, dapače i pri svakom pojedincu samo malo po malo napredovati, to će dakako biti i prielaznih stadija i postupna izvadjanja.

A s tom polaganošću neka se sprijatelje i javni mogućnici tiem više, što će još dugo trebati, dok se izvodioci dosinu tolike praktične vještine, koja nam jamčiti može za valjan uspjeh.

Jer da ne govorimo o zakonodavnih radnjah; toliko su nevješti ti izvodioci, da ne umiju udesiti ni valjanu diobenu osnovu, a čovjek ne bi to ni vjerovao, da na svjetskoj izložbi

g. 1873. ne izložiše takovih glupo izvedenih parcelacija, kojim su se svi vještaci čudili<sup>1</sup>.

I sbilja se mora država najprečom brigom brinuti, da se dotjera što većma takva vještina i da se u tu vještinu uputi osoblje, komu će se moći izvedba razdiobe bez brige povjeriti.

Treba dakle tiem prvim uvjetom uspjeha započeti; pa onda vještinu svojih organa pokušati, udešujuć mali niz pokušaja, te dotjerujuć vještinu do hitrine, a onda istom radnju u toliko razgranati, u koliko to dopusti broj i vrstnoća organâ.

Tako izučenim specialnim vještakom imala bi se podieliti ona samostalnost, pored koje ne bi mogli neznalice i ljudi idući za osobnom korišću uticati u njihovu radnju i uz koju bi se oni mogli podhvatići podpune odgovornosti za svoj rad i nerad; u kratko trebalo bi ih u smjer uredbe zemaljskoga vlastničtva ustrojiti poput tako zvanih razgodnih povjerenstvâ u Njemačkoj.

Ljudski shvaćenimi i srećno izvedenimi diobami utrt će se sve to više put i drugim operacijam, jer dočim se pogrešnim postupanjem umnožavaju potežkoće, turne očevidan i srećan uspjeh i prostoga čovjeka na utrenik i potakne ga na mar; jer prostaku, kao i neprostaku valja ona: „exempla trahunt“, kano da bi naški rekao:

Gdje junaka oči vide,  
Za njim svatko napred ide.

Još mi je dvie naredbe iztaknuti, koje se tiču zaplodjivanja krasa, i to: da se u desim umno namicanje brsta i u koliko da se na zaplodjene pustoši ne plaća porez.

Na krasu je takvo svojstvo tla, malne sve ljeto ne pada kiša a velika je oskudica vode, te tako po livadah usahne trava i druga posijana krma ne uspieva, dočim je grič i drveće po pustoši gotovo sama bjelogorica, kojoj se lišćem te populjci i tanahnimi izboji hrani domaće blago, osobito sitna stoka a vriedi posve ili gotovo toliko, koliko i trava — brst je dakle na krasu od vajkada blagu krma; još u doba klasičnoga Rima služio je tomu u velike. I dan današnji žive omjerice silna stoka

<sup>1</sup> O tih nesretnih razdiobah govori obširnije odsječni savjetnik Karlo Peyer u knjizi sastavljenoj po nalogu c. k. ministerija za poljodjelstvo: usglobljivanje posjeda, regulacija občinskih zemalja i dr. U Beču 1873.

naših krašana više o brstu nego li o drugoj krmi; s toga i imadu krašani najviše ovaca i koza, koje najradje brste goru. Čitavim nizom stoljeća navikla dapače kraška stoka na brst, te mu voli i brsteć bolje napreduje, nego li blago drugih zemalja, koje je više naviklo na travu i na drugu poljsku krmu.

Žaliboze ne hrani se stoka brstom u staji, već se jednostavno goni u brst; a to je baš uzrokom, što je kras tako ogolio. I drugčije postupa se s brstom najprvobitnjim načinom.

Pošto zaplodjivanje krasa bezuvjetice zahtieva, da se paša i brst posvema zabrane, ili bar da se ograniče, te pošto s druge strane krašanin ne može dobro stati, ako nema dosta blaga, to nema druge, već da se brst tako udesi, kako će to u prilog biti naumljenomu zaplodjivanju. U svu sreću dâ se to upriličiti takvim načinom, da brsta bude mnogo više, nego što ga je blago dobivalo dosadašnjim surovim, substanciju uništjućim načinom.

Tomu je najglavnije sredstvo, da se udesa pravi brstici. Kad se malo uznapreduje zagajivanjem, onda će i šumskomu gospodarstvu takvi brstici dobro doći, jer na mnogih mjestih ne će se moći samom prodajom gore onoliki prihod dobivati, kakov bi imao biti prema troškovom podizanja i održavanja gajeva.

Pošto ta stvar mnogo vriedi i u knjizi nije podpuno razložena, to sam ja postupanje s brstici i s brstom svojski proučio te је ono, što sam pronašao, prema potrebam na krasu u 37. poglavju razložiti.

---

Pošto zaplodjivanje kraških goleti vrlo mnogo vriedi ne samo mjestnomu, već i obćemu napredku ciele države, te pošto tomu treba mnogo radine snage i muke, a redovito se malomu možeš nadati dobitku, to se od države i zemlje može zahtievati najmanje to: da se od takovih marom vlastnikovim zaplodjenih goleti za vrieme srednjega ljudskoga veka (oblim brojem 30 godina) neplaća nikakov porez, kako će krašanin pretvorivši upravo svojim znojem i svojimi žuljevi goli kamen u plodnu težatnicu bar za svoga veka uživati ne okrnjene plobove svoga po svu zemlju koristnoga napora.

---

U istinu ne s toga, što sam rad koriti ili što se veselim našim domaćim slaboćam, već samo u životnu korist stvari, kojoj po želji visoke vlade imam pronaći liek, držim se dužna progovoriti koju o položaju austrijskoga šumarsko-redarstvenog i kulturnog osoblja.

Uzmemo li na um toli obsežan, koli delikatan zadatak naših zemaljskih šumskih nadzornika, to moramo priznati, da su samo tehnični i upravni odličnici vrstni obaviti taj posao uz ožidani uspjeh. Trebaju nam vještaci, pregaoci i neumitni poštenjaci na takovih mjestih državnoga brigovanja, jer tuj valja onomu, što je pravo, utrti put preko brda predsude, zazora, neprijateljskoga strančarstva i potežkoća svake ruke, trebaju nam za cieło sposobni muževi, jer ako niesu sposobni, bolje bi bilo, da im se i ne povjerava toliko rogobatan posao — a takvi ljudi zaslužuju i trebaju veću plaću, veće dostojanstvo i veću samostalnost područja, nego što su ih dosle imali.

Ne ču da govorim o već prevaljenu zametku zavoda zemaljskih šumskih nadzornika, već ču govoriti ob onom, što sibilja jest, a tuj po mom суду spomenutim zahtjevom nije valjano zadovoljeno.

Premda bi svaki valjan član zemaljskoga šumskoga nadzorničtva bez prigovora mogao prestupiti k upravi državnih šuma a na opako nipošto ne bi valjalo, to je ipak činovničtvu nadzorničtva plaćom i čašću prema činovničtvu šumske uprave u nazadku<sup>1</sup>. Tomu je posljedicom, ne samo da baš valjaniji činovnici nadzorničtva prelaze k upravi, gdje ih toliko i ne treba, već da se i u šumskoj redarstvenoj službi činovnici svejednako mienaju, a to jako podkapa valjanost zavoda. Jer tuj treba više, nego li na sto drugih mesta, mnogi desetak godina na istom mjestu služiti dok činovnik u hatar svoje vrednoće ne uspije poznavati zemlju i dok se ne uzme narod unj uzdavati, jer dokopavši se tih prednosti može istom izdašno latit se svoga posla.

Isto tako ne zadovoljava, kako članovi zemaljskoga šumskoga nadzorničtva stoje prema političnim oblastim. Već ono čini mi se nedovoljno, što tiem pravcem propisuje službovnik, a službovnom praksom uzeše toj gospodi jedan dio onoga, što

<sup>1</sup> A tomu se moramo tiem više čuditi, što jedni i drugi spadaju u područje istoga ministerija.

bi im po službovniku islo<sup>1</sup>. Jednom riečju: ti su činovnici s bilja suviše podredjeni i predani samovolji političnih oblasti, nego da bi se od toliko samostalnih organa izgledati mogao srećan obavak herkulske radnje zaplodjivanja krasa.

Koliko se ja razumievam u taj posao, valjalo bi poredati zemaljska šumska nadzorničtva u jedan red s političnim oblastmi, dakle ne podrediti ih ovim, već neposredice ministeriju za poljodjelstvo. Jer ako je istina, da za to područje treba posebne sposobnosti koje nema u političnih činovnika, to je onda za cielo neshodno udesiti, da snaga te specijalne sposobnosti obnemogne podredjajem pod nesposobnike. Za cielo ne će nesposoban zemaljski šumski nadzornik uza svu svoju samostalnost ništa obaviti; ali nesposobnika ne treba postaviti ni zemaljskim šumskim nadzornikom kao što ga ne treba postaviti niti okružnim kapetanom niti namjestničkim savjetnikom.

---

Prosudimo li ono, što se je sve do danas u prilog i neprilog zaplodjivanja krasa činilo, to ćemo u svaku ruku naići na krive i nedostatne udešaje.

Još svejednako niesu dospjeli, da ljudski prerade naš nedostatni šumski zakon; mjesto toga izpravise na nevolju neke glavne nedostatke provedbenim propisom od g. 1873. — I sâm zavod šumskoga redarstva, kako već rekoh, nije onakov, kakov bi morao biti. Ni o sredstvih, kako da se rieše kraške nemani, niesu još na čistom; dokaz je tomu, da primjerice u Dalmaciji smatraju pravim liekom predaju obćinskih zemalja u posebničke ruke, dečim od toga u austrijskom primorju zaziru; dokaz su tomu najnoviji dalmatinski zakonski priedlozi, iz kojih se ne razabire: da svojski shvaćaju nevolju i da joj znadu za pravi liek. — U svaku ruku pokazuje se, da zamašitomu kraškomu pitanju još niesmo dorasli.

Po toj nedoraslosti nagadja se dakako, da je i vlada nedostatna. Meni se pako čini, da toj nedostatnosti ne će biti kriva sama vlada, već jednostranost naše domaće inteligencije, koja doduše Austriju zove svejednako ratarskom

---

<sup>1</sup> Dopusti mi čitateljstvo, da ne nabrajam dokaza, kojih bi za cielo ovdje nanizati mogao.

državom i prirodnim joj se blagom ponosi te s toga grieši —, ali od ratarstva toliko zazire, da ne mari proučit mu bitnost a kamo li oko toga nastojati, ne bi li se ratarsko znanje, te ratarska snaga i vrednoća uzporedo uz druge struke koristne radinosti unapredjivala, dočim se ipak usudjuje izricati sud o najvažnijih ratarskih interesih ni ne pitajuć za kakvo mnjenje pravih vještaka.

Kud samo pogledamo, eto svuda, pa i ondje, gdje prvaci naroda govore, eto, rekoh, opasne jednostranosti to u novinah, to u saborih. Kad bi trebalo kakova svjedočanstva, kako isti zastupnici carevine, ne brinući se za pravo razumievanje zaziru od ratarstva i o njem muče, ne bi s gorega bilo napomenuti, kako se je razpravljalo o dalmatinskom zakonu ob občinskih pašnicih.

Tiem se zakonom odlučuje o više nego li dvijuh trećinah zaplodljiva tla, dakle o napredku ili nazadku cijelog naroda, o kulturi ciele kraljevine; pa ipak prognalo te zakone za nekolika dana bez ikakve razprave, dapače bez ikakva izvještaja kroz obje kuće državnoga sabora; dapače nije im se činilo vredno truda, da pitaju za svjet u stručne inteligencije carevine, bilo da bi zakonske osnove predhodice saobćili bili gospodarskim družtvom ili novinam, da bi sazvali bili enquetno povjerenstvo, ne bi li razbistriло, što je pravo, što li krivo.

Prema takovu postupku naših vrstnika, koje smo sami izabrali, izilazi ma i nedostatno ratarsko nastojanje i nenastojanje vlade još napredno; jer je ta vlada, i u koliko se tiče krasa, mnogu koristnu i poučnu stvar zapodjenula.

Ta zlosreća, što se je zanemarilo ratarstvo, obustavila je silno razvoj toli važnoga, specifično austrijskoga stručnoga znanja i specijalnu uvještbu sljedbenika te struke. Da smo se jednim i drugim dovili do prave visine; to bi morao o krasu i kraškom gospodarstvu govoriti glavni koji dio naše domaće ratarske knjige, morala bi ponajpače o njem sa učiteljskih stolica gospodarstva i šumarstva razliegati se živa nauka i uputa, ali toga još nema.

Za čudo! U Českoj, u toj uzor-zemlji šumarstva, sduvala je domaća stručna inteligencija neke osnovane napredne želje i neke prevelike bojazni u austrijsku šumarsku pomaganju, koja je već i veliko obćinstvo uzbunila i opasnimi stranputicami

trnapila<sup>1</sup>; a na krasu eno stoput gore nevolje od vajkada i gotovo cielomu svietu na vidiku, pa nitko ne udara u pomanjanju a ona ista inteligencija čini se gotovo i nevješta!

Možda će ova knjiga povodom biti, te će ta stvar na bolje okrenuti. To bi mi sjajem obasjalo večer pregalačkoga veka, štono sam ga posvetio borbi za ono, što je bolje i za koga sam ostao stalni vjerom svomu zvanju, a težetina mojih misli i obavaka čini se mojim zemljakom jedva težčićem, srebro, što sam ga naronio i na bieli dan iznio, čini im se kositrom, čini im se tako, jer misle, da je ruda takova. — Uza sve okolnosti svjedoči ova knjiga bar to, da se veliko kraško pitanje počima uvažavati u vladinim i takovih krugovih, od kojih se svjet tomu ne bi nadao; a to je znak, koga ne bismo mogli precienti.

Žalibože, što se grdnji jadi jednostranosti našega domaćeg obrazovanja ne dadu jednim mahom ukloniti kao ni kraška gola i suha bieda.

S toga bi dužna bila naša narodna zastupstva a i vlada, o svih važnijih brigah domaćega ratarstva pitati za svjet one organe, koji u ovaj par zastupaju opravданo, to jest vještačko javno mnjenje, dakle na glasu stručnike, slobodna gospodarska društva i naše ratarske dnevниke ili tjednike. Jerbo pako stručnici, i društva i stručne novine uz nepovoljne današnje okolnosti vrlo težko rade, trebalo bi im pomoći namaknuti, ali ne uz taj uvjet, da budu onda neslobodne podle sluge vladine; jer samo ako občuvaju svoju slobodu, vredit će im i svjetovi.

Usudih se u korist otačbine iztaknuti nemar za gospodarstvo i jednostranost našega naprednoga rada, a nije mi bilo toliko na umu navaljivati na kakvu specifično austrijsko-ugarsku slaboću, koliko da korim nevrlinu naše današnje europske civilizacije uploške. Svuda je manje više ušlo u običaj necieniti različite struke koristne radinosti po nutrnoj im vrednoći, već po krivom shvaćanju prvoga maha a prečesto i po tom, koliko ima, što je koja struka prešla na umno polje. I pošto se zna-

<sup>1</sup> To silom pokrenuto šumsko pitanje dotjeraše dnevničici dotele, da su opravdanu sjećaju sjekiri dorasle gore proglašili opustošivanjem a austrijsko-ugarski izvoz gore, koji hvala Bogu u državi donosi svake godine 50 milijuna stotinjaka, mjesto srećom, krstio opasnom nevoljom.

nost bavi ratarstvom istom od prekojuče, to baš inteligentniji sljedbenici dragih kulturnih struka starijega postanka zaziru od naše struke kao od kakve odskorice<sup>1</sup>. — Taj pako europski značaj tih nevrlinâ nije zaprekom Austro-Ugarskoj, da prednjačeć uzme priti put pravim nazorom; budući ratarskom državom bila bi naša otačina osobito pozvana, da se podhvati toga plemenita zadatka; o izvanrednoj koristi toga zadatka neka svjedoče činjenice, navedene u ovom spisu.

(Nastavit će se.)

## II. redovita glavna skupština hrvatsko-slavonskog šumarskog društva,

držana dne 10., 11. i 12. listopada 1877. u dvorani narodne čitaonice u Sisku.

Sjednicu otvorio je u 10 satih prije podne podpredsjednik gosp. c. kr. šumarnik Grund, te pozdraviv sakupljene članove, žali, što se skupština nije dosljedno zaključku I. glavne skupštine još u mjesecu rujnu obdržavati mogla, gdje su šumari manje obterećeni poslovi, nego sada u listopadu, pa bi i u znatno većem broju učestvovali; spominje nadalje, da je iz uzroka, što se je neznatan broj članova za namjenju skupštini u Osiek prijavio, odbor prinužden bio, u izvanrednoj predhodnoj ad hoc skupštini ustanoviti Sisak za mjesto ovo-godišnje skupštine.

Zatim pročita podpredsjednik list gospodina predsjednika Tomića, kojim isti podnaša ostavku na časti predsjedničkoj, a iz razloga, što radi preselenja u Samobor nije u stanju prisustvovati odborskim sjednicam.

Skupština, uzimajuć na znanje ostavku, votizira bivšem predsjedniku g. Tomiću brzjavno pozdrav i zahvalnicu, te ga za nagradu njegovih zasluga imenuje začastnim članom.

<sup>1</sup> To zaziranje od tudje vrednoće otelo je mah i u rataru, ne izuzam ni njih ratarskih vještaka na glasu; ima bo tomu svjedočanstva, da specifični ratar svoje drugove šumare gotovo ni ne gledaju.

Gosp. podpredsjednik javlja zatim, da je smrću nadšumara g. Köröskenija i tajničko mjesto izpražnjeno, te da je odbornik, gosp. šumski nadzornik Vrbanić, tekuće tajničke poslove rukovodio.

Skupština žalostnu viest o pokojnom svom tajniku prima sažalenjem, i nagradjuje njegove zasluge sa obćenitom uzklikom „slava mu!“

Nadšumar gosp. Mallin predlaže, da se gosp. odborniku Vrbaniću, kojega revnosti nakon smrti g. Köröskenija pripisati se može, da se rad društva, navlastito glede lista prekinuo nije, zahvali, koji predlog skupština jednoglasno primi, stavljaјući u zapisnik zahvalno priznanje g. Vrbaniću na njegovoj požrtvovnosti za napredak društva.

G. podpredsjednik pozivlje zatim skupštinu, da po smislu družtvenih pravila bira najprije predsjednika, a zatim tajnika.

Nadšumar g. Mallin: „Slavna skupštino! Ja mislim, da po redu i po zaslugi, predsjedništvo ide dosadanjega podpredsjednika g. Grunda, te mislim pogoditi Vaše obće mnjenje, ako njega za predsjednika, a g. Vrbanića za podpredsjednika predložim.“

Predlog prihvati skupština jednoglasno sa „živili!“

Predsjednik g. Grunda: „Moja gospodo! U koliko me visoko časti izbor slavne ove skupštine, toliko ipak žalim, što nemogu na sviest uzeti predsjedovati družtvu, nevješt hrvatskomu jeziku, koliko to dužnost predsjedniku ovoga društva nalaže, častim se zato slavnoj skupštini predložiti predsjednika u osobi zaslužnoga g. Vrbanića.“

Skupština po drugi i treći put pozivlje g. Grunda, da preuzme predsjedništvo, i pošto se isti odlučno zahvali, bude g. Vrbanić sa burnim odobrenjem za predsjednika izabran.

Novoizabrani predsjednik g. Vrbanić zasjeda predsjedničku stolicu, zahvali na povjerenuju, spominje, kako je po smrti g. Köröskenija, akoprem obterećen svojim zvanjem, morao primiti se uredništva družtvenog lista, pri kom poslu bje od g. Grunda po mogućnosti podpomagan, a što je najteže — navadja dalje predsjednik — morade članke, njemački pisane, prevadjati na hrvatski, nemogavši nikomu ovaj posao, koji strukovnjaka zahtjeva, povjeriti — te moli društvo, da izvine, ako se list nije još dosada dovinuo strukovne pravilnosti u slogu, da će to s

vremenom postići, ako navlastito hrvatski šumari list podpmagali budu. Oslanjajuć se na slogu i jedinstvo, radostno prima, akoprem raznimi službenimi poslovi preobterećen, povjerenu mu čast predsjednika.

Govor prima skupština oduševljeno na znanje.

Predsjednik upozoruje zatim skupštinu, da se imade tajnik birati, te predlaže za takovog g. nadšumara Sandtnera, koj je njemu dodieljen, i s kojim će on u zajednici moći lakše i u svako doba koli u pogledu uređivanja lista, toli tekućih poslova administracije djevolati.

Skupština prima taj predlog te bude gosp. Vojtěh Sandtner za tajnika jednoglasno izabran.

Predsjednik javi skupštini, da je po šumarstvo velezaslužni strukovnjak i književnik, vrhovni nadzornik dobara i bivši ravnatelj šumarske akademije u Marijabrunu, g. vitez pl. Vesely, došao, te da odgadja na njekoliko časovah sjednicu, da ga pozdravi i skupštini privede. (Predsjednik i podpredsjednik izadi.)

U  $11\frac{1}{2}$  satih udje g. Vesely u dvoranu, koga predsjednik skupštini predstavi.

Skupština prima zasluznog gosta sa najusrdnijim uzklikom „živio!“

Gospodin Vesely zahvali se skupštini na prijaznom dočeku, te naglasi, da bi mu dužnost bila štovanom družtvu prijaznom besjedom zahvaliti se, no da će to kasnije i učiniti, kada ga bol, koja ga periodično napada, mine, pa moli, da skupština svoju debatu nastaviti izvoli.

Predsjednik naglašuje izbor skupštinskog poslovodje, i predlaže za takovog g. Mallina, koji se je i za prve skupštine tome trudu podvrgao.

Skupština prima radostno stavljeni predlog, a poslovodja g. Mallin zahvali se na poklonjenom mu povjerenju.

Na dnevnom redu stoji izviešće tajnika o družvenom dje-lovanju i pregledavanje računah, te budu za izpitanje računah a ujedno i za ovjerovljenje zapisnika izabrani gg. šumarnik Zoretić i tajnik gospodarskog družtva Vichodil.

Poslovodja čita glavni izvještaj upravljajućeg odbora za tekuću godinu, koji se po smislu ustanovah §. 22. skupštini podnjeti imade. Iz izviešća proizlazi, da je upravljajući odbor svoju zadaću izpunio u pitanju šumskog zakona, te je delega-

tima na pretresivanje, dosljedno zaključku I. glavne skuštine i na temelju riešenja visoke kralj. zem. vlade, br. 12974/1418, dostavio za riešenje u odnosnom djelokrugu pitanje: „Koji su nedostatci šumskoga zakona od godine 1852. i koji su uzroci, da se povoljue ustanove neprovodu za odstranjenje tih nedostatakah, te kakove su mjere za poprimiti potrebne, da se racionalnom gospodarenju, odnosno pravilnom uživanju šumah temelj postavi?“ — nu da na ovo pitanje sa nikije strane odgovor prispio nije, a ujedno pozvani su visokom kralj. zem. vladom e. kr. vojno zapovjedničtvu kao upravna oblast Krajine, kralj. financijalno ravnateljstvo i podžupanije, da u predmetu šumskog zakona svoje mnjenje dadu.

Pošto pako to pitanje radi svoje važnosti svestranog razmatranja treba, a i delegati kao službene osobe poslovi obte-rećeni, nemogaše izerpiti dosada predmet i upravlјajućem odboru shodan predlog učiniti, predlaže poslovodja, neka bi slavna skupština za riešenje toga pitanja delegatom rok od pol godine dozvolila.

Skupština dozvoljava rok od pol godine, t. j. do 1. svibnja 1878. za riešenje pitanja u predmetu šumskog zakona.

U smislu riešenja gore navedene visoke naredbe preinačio je upravlјajući odbor naslov družtva „Hrvatsko-slavonsko šumarsko družtvo“. Ostale §§. pravila odobrila je visoka kr. zemaljska vlada.

U pogledu naslova primjećuje poslovodja: „Žao nam je, da politički odnošaji nedopuštaju, da braću dalmatinske šumare nemožemo u naš krug povući, ali neka jim se na znanje dade, da ako nas i politički odnošaji diele, naše srce vruće za njih kuca, i mi jih smatramo našimi!“ —

Odobrena pravila uzima skupština zahvalno na znanje, braći dalmatinskim šumarom imade upravlјajući odbor putem glasila izraziti toplu želju za što skorije ujedinjenje.

Izviešće nadalje navadja potežkoće nastavše smrću bivšeg tajnika g. Köröšenija (slava mu!), što je uzrok, da je list kasnije izašao, zatim izbor g. šumskog nadzornika za privremenog tajnika po upravlјajućem odboru, koji je svojski upravu prihvatio. Za da pako list u opredieljenom roku izlaziti može, potrebno je bilo savladati silni materijal, a naime prevode, te

je bio odbor prinužden poslovodju uzeti sa nagradom od 15 for., pa je nade, da će list od sada pravilnije izlaziti.

Skupština zahvalno primi na znanje trud g. Vrbanica za uredjenje lista, a odobrava po upravljačem odboru u pogledu administracije i cijene lista učinjene odredbe, kako i namještenog poslovodju sa 15 for. mjesečno.

Prenos ovogodišnje skupštine od Osieka na Sisak odobrava skupština.

Obdržavanu izvanrednu skupštinu kako i devet redovitih sjednicah upravljačeg odbora, uvažujući zaključke u sjedničkom zapisniku navedene, prima skupština odobravanjem na znanje.

Naredbu visoke kralj. zemaljske vlade broj 14718 kao odgovor na memorandum. podnešen o uredjenju šumske zemljarine, kako okružnicu ugarskog financijalnog ministra broj 3016 i 24163—1876 u svrhu provedbe zskonskog članka VII. godine 1875. ob uredjenju zemljarine, preporučuje skupština slavnom upravljačem odboru, da ju radi velike važnosti ovoga predmeta u svoje vrieme na svestrani pretres i izviešće u družtvenom glasilu objelodani.

Izviešće u nastavku razlaže stanje družtva sa I. 258 pravih i II. 37 podupirajućih članova. III. Predplatnikah na šumarski list imade 121.

Prinos ovih članova sa prihodom za list sačinjava godišnji novčani dohodak (primitak) družtva u iznosu od 2115 forintih.

Izdatak dieli se u dva diela:

a) izdatak za list . . . . .	1150 for.
b) " " upravu družtva i lista . . . . .	720 "
	ukupni izdatak . . . . .

Sravnivši izdatak sa primitkom izkazuje se suvišak . . . . . 245 for. kao stanje družtvene blagajne za godinu 1878.

Predlog gospodina Vichodila, da se ovaj suvišak za najam družtvenog stana upotrebi, odobrava skupština jednoglasno.

Stanje družtvene blagajne dne 10. listopada izkazuje se:  
Prihod do 7. listopada . . . . . 1587 for. 15 nč.  
Razhod do 7. listop. . . . . 1175 " 64 "  
Ostatak . . . . . 411 for. 51 nč.

Od toga u gotovini . . . . .	364 for.	45 nč.
u neutjerivih zaostatcih . . . . .	47 „	6 „
	Dakle . .	411 for. 51 nč.

Na predlog g. predsjednika zaključuje skupština, da se ovaj neutjerivi zaostatak od 47 for. briše, dočim se na dugu stojećih 982 for., ako se putem delegata na uplatu pozvani članovi do konca siječnja 1878. odazvali nebudu, putem poštarskih pouzetnih bjelica dići imadu.

Ostalo u predmetu računah kako primitka, tako izdatka sa gore izkazanim preliminarom za godinu 1878. uzima skupština sa odobravanjem na znanje.

Poslovodja primjećuje, da, pošto glasom izkaza 86 naobraženih lugara kao članovah imade, da se za ove, pošto i onako list u jednom otisku dobivaju, na godinu po dvaput pridade prilog zasjecajući u zadaću šumarsko-čuvarskog i pomoćnog osoblja, dakle postupak pri raznih slučajih šumskih štetâ i ovih odnošaji napram šumskom zakonu sa primjeri, zatim postupak pri procjeni stabla za gorivo i gradju, mali primjeri, iz praktične mjeračine sa lancem i t. d.; postupak pri raznih vrstih sijanja i sadjenja i t. d., a mogao bi se u buduće za šumarsko osoblje praktičan službeni koledar urediti, koga bi lugari rado platili.

Predsjednik, uvažujući korist ovoga predloga, pozivlje prisutne šumare, da uredništvo sa članci ovakovog sadržaja podpomognu, te kad se poradi povećeg troška i nebi baš kao prilog dodavao, to bi se kada tada u listi uvrstiti mogao članak sadržaja prikladnog za čuvarsko osoblje.

Skupština izrazuje želju, da se ova nakana što prije zbilja izvede.

Time bude izyješće upravljujućeg odbora uz obče odobrenje zaključeno.

Predsjednik poziva na to skupštinu, da po smislu pravilah vieća i ustanovi mjesto za buduću skupštinu, koja se godine 1878. obdržavati imade.

Gospodin kotarski šumar u Belovaru, Dragutin Laksar, uzima rieč, te razlaže, da je putujućim skupštinam glavna zadaća upoznati se sa mjestnim okolnostima šumarstva, ali da se pri odluki budućeg skupštinskog mjesta imadu u obzir uzeti ona pitanja, koja u predmetu šumarstva u javnosti na dnevnom

redu stoje, a takovo je za sada pitanje o pošumljenju krasa; s toga predlaže, da se za budući sastanak prihvati mjesto Kraljevica (Portoré).

Ovaj predlog prihvati skupština uz zaključak, da se buduća skupština svakako u mjesecu rujnu sazvati imade, da bi pako dobro bilo, da se prije obhod u Kras preduzme, za da se vrhu izvidjenja na licu mjesta, što je učinjeno i što bi se učiniti imalo, u skupštini razprava preduzeti, te shodan predlog staviti može.

Na to ustane g. generalni nadzornik vitez pl. Vesely: „Mislim, da se neću prevariti, proricajući budućoj skupštini znamenitu ulogu stojeci bo mjesto skupštine sa najvažnijim agrikolnim pitanjem, t. j. pitanjem o krasu, u najtjesnjem doticaju“ — nada je, nastavi dalje — da će skupština po gradu Rieki najusrdnije primljena biti, kako je on ovaj grad putujući sa pitanjem o krasu velezanimajući se zatekao, čemu se nije čuditi, pošto Rieka i sama krasovnog zemljista posjeduje. I grad Trst pokazao je tom zgodom najveće učestvovanje. „Ja sam i sam — veli on — u tom pravcu predloge stavio, u koliko su pak uvaženi, nemogu znati.“

Nadalje misli štov. govornik, ako se želi svestrani uspjeh postignuti, da će morati onaj, kojemu to pitanje na izvještaj povjereni bude, svoju zadaću najtočnije poznavati. Isti bi morao posredno i neposredno u razprave uticati te o svemu, što manjka, upućen biti.

Gospodin predsjednik Vrbanic preporučuje prije izbora ove osobe brižljivo ogledati se, te se nipošto neprenagliti.

Tome pridodaje još g. generalni nadzornik Vesely: da se sva šumarska društva i svi strukovni muževi šumskog gospodarstva pozovu, osobito pak dalmatinski, istranski i kranjski, da učestvuju, pošto to pitanje nije izključivo samo pitanje hrvatsko.

Gospodin nadšumar Bajer predlaže, da se upotrebe u tom pogledu i dosadanji uspjesi i izkustva.

Zatim primjećuje gospodin generalni nadzornik Vesely, da se društvo obrati i na poljodjelstveno ministarstvo, koje se za pitanje o pošumljenju krasa veoma zanima, a uvjeren je, da će ovo sa svoje strane to poduzeće što krjepčije podupirati.

Svi ovi predlozi primljeni su jednoglasno i time bude prva dnevna sjednica oko  $1\frac{1}{2}$  sata posle podne zaključena, a sutrašnja na  $9\frac{1}{2}$ , satih prije podne uređena.

Drugu sjednicu glavne skupštine šumarskog družtva dne 11. listopada otvorí g. predsjednik Vrbaníć u 9 $\frac{1}{2}$  satih prije podne.

Predsjednik pozdravlja skupštinu i predlaže, neka bi vrlog i po književnost i kulturu šumarstva toli zasluznog muža i vrstnog strukovnjaka, koji se sada u sredini našoj desi, gosp. generalnog nadzornika viteza pl. Veselyja po §. 18. družtvenih pravila začastnim članom imenovala.

Predlog bi obćim odobrenjem primljen te odmah budu gg. predsjednik Vrbaníć, podpredsjednik Grun d, poslovodja Malin, profesor Hlava, šumarnik Zoretić i nadšumar Hajek odposlani, da g. viteza pl. Veselyja sobstyeno o imenovanju kao začastnog člana obavieste.

Deputaciju vraćajući se sa gosp. Veselyjem pozdravi skupština burnim „živio!“ Gosp. vitez Vesely zahvaljuje se sa riečima: „nastojati će uvjek, koliko u mojoj snagi stojalo bude, da interese hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva unapredim.“

Zatim se predje na dnevni red, i g. predsjednik Vrbaníć očituje skupštini, da će, pošto je gosp. Vurdelja kao izvjestitelj zapričešen prisustvovati skupštini, gosp. vitez pl. Vesely govor držati „o gulenu hrastove kore za učinjanje kože, i koji način šumarenja za ovu vrst šumske uporabe najbolje odgovara.“

Prije, nego što g. Vesely svoj govor započe, najavi se jur nadošla deputacija šumskih trgovaca, koja do konca predavanja ostane.

Gosp. vitez Vesely začima svoje predavanje:

„Moja zadaća može biti samo ta, da razpravu vrhu na dnevnom redu stojećega pitanja uvedem. S toga će pozornost svratiti na obrt, koji je u ovoj zemlji nov, ali izdašan i koristan, osobito za manje posjednike šumah kao i za obćine, a to je gulenje hrastove kore za strojbarstvo.

1 ~~(\*)~~ „Uporaba hrastove kore prastaro je sredstvo za učinjanje kože. Već prošloga stoljeća držali su ju za onu moćnu tvar, po kojoj je njemačka za obuću priredjena teleća i koža za podplate (Sohlenleder) prvenstvo nad drugim inozemnim kožam imala. Pa zaista, mi do sada još neznamo za bolje sredstvo učina kože, koje bi svaku, a osobito onu debelu za podplate

upotrebljujuću kožu, proti propuštanju vode tako čvrstu učinilo i opet joj onu mehku gibkost davalо, kao što ju hrastova kora učinjava.

„Ove sposobnosti stvorиše u Njemačkoj toliko potraživanje za hrastovom korom i osiguraše joj toli sigurni i izdašni promet, da su gospodari u južnoj Njemačkoj, gdje se prirodna hrastova šuma još uvjek u priličnoj množini nalazi, ovu skoro posve za guljenje priredili, t. j. počeše guljenje svojih hrastovih šuma na temelju racionalnog gospodarstva zavoditi.

„U Austriji i Ugarskoj bijaše pako drugačije. Tu mjesto kore vladaše šiška (Knopper), a nuzgredno i kora od omorike.

„Ugarske zemlje kao i Hrvatska, bijahu znatno bogatije šiškom, te se ta ista mogla u znatnoj množini i uz jeftiniju cenu kupiti, s toga su ju u našoj monarkiji i upotrebljavali, a to tim radje jošte s razloga, što šiška učinjanje kože vrlo pospješuje, te s tim i briži promet glavnice dopušta. Slabija kakvoća time učinjene kože nebje u obzir uzeta, dočim nebjijaše strane konkurencije. Ali već pred jedno 30 godina poče se ta konkurencija pomaljati. Osim toga naše šume nedayaše više toliko šiške, te je s toga ista i skupljom postala. S toga zatražiše i počeše upotrebljivati takodjer i naši austr. strojbari kao i tvornice koža hrastovu koru, osobito u onih godinah, kada bi šiška slabo urodila, te s toga i znatno poskupila.

„U takovih slučajih upotrebljivaše istina bog za nuždu i orientalsku valoneju, ali i ova nemogaše oskudicu odstraniti, stim manje, što je i ona kožu samo lošije vrsti učinjavala.

„Dakle istom pred 30 godina počeli su i naši tvorničari kožah hrastovu koru potraživati, a da bi iz nje što veću korist erpiti mogli, činiše vrlo živahnu agitaciju za uređenje šumah guljevača u dolnjoj Austriji i sjevernih krajevih Ugarske, ali im sav trud uzalud bijaše, jer oni tražiše koru samo onda, kad bi im šiška uzmanjkala, te u cieni poskupila, a kako bi pak ova pojevtinila, onda bi se opet od kore odvraćali; pa stoga se nijedan posjednik šume nije odvažiti htjeo, da svoje šume guli, bar dotle ne, dokle god za neprestani promet i za ovaj sigurnog kupca svoje proizvedene kore nebi imao.

„No za minulih 10 godina okrene se i ova nepovoljna okolnost po goljuvače na bolje, te ne samo, da su naši tvorni-

čari tudjom konkurencijom na proizvod bolje kože prisiljeni, morali za učinjanje kože skoro izključivo hrastovu koru rabiti, nego je naša drvna kora postala jur i znatnim izvoznim proizvodom u Njemačku, Belgiju itd., te koji je tako obljudbljen i toli se dobro plaća, da se isti već u znatnoj množini u strani svjet izvozi, a inozemstvo traži ga toliko, da koliko god bi ga samo proizvadjati mogli, našli bi za njega još uvjek izdašnog prometa.

„Tako je u dolnjoj Austriji, a osobito u Ugarskoj, koja na hrastovih šumah obiluje, gulenje hrastove kore već veliki mah i sa vrlo izdašnim dobitkom zauzelo, te je uzgoj šumah guljevača tako probitačan postao, da se punim pravom za sigurno sredstvo preporučiti može, koje je u stanju ne samo da na naše gospodarstvene odnosaje koristno djeluje, nego može i iznos naših hrastovih šuma znatno povisiti.

„Tvorničar kožah Schmidt u Kremsu, n. pr., kojemu — mimogred budi rečeno — najveća zasluga za uvedenje šumah guljevača u Austro-Ugarskoj ide, i koji je na bečkoj svjetskoj izložbi 1873. svoje dotične proizvode sa vrlo obširnim i poučnim razlaganjem na pregled izložio bio — kupio je naime u Ugarskoj ležeće dobro Sokola Hutta kod Vaca u površini od kakovih 8000 ralih jedino u tu svrhu, da na njemu gospodarstvo gulenja racionalno zavede, te je u rečenom razlaganju dokazao, da on dohodak svojih šuma gospodarstvom gulenja sa 5 for. po ralu povisuje.

„Ovdje u Hrvatskoj i Slavoniji vladaju u prilog gulenju hrastovih šuma još mnogo povoljniji odnosa. Ne samo da se ovdje mnogo više hrastove šume nalazi, nego što i donos kore zbog blažijeg podnebja i bujnijeg uzrasta po kakvoći i kolikoći znatniji biti može; u kratko: gulenje hrastove kore moglo bi ovdje jedan od najizdašnijih i najboljih proizvoda biti.

„U ovih navodih leži isto tako malo pretjeranosti, kao kad bi rekao: Hrvatska i Slavonija jest jedini još nalazeći se raj hrastovine u Evropi; i kad bi ova liepa i mnogo obećavajuća zemlja sve svoje takove šume ogulila, to bi dobivenu koru još uvjek dobro i koristno unovčiti mogla.

„Dopustite mi za dokaz ovih, s prva možda i nevjerojatno glasećih vam izraza samo njekoliko, ali jezgrovitih riečih:

„Danas ni izdaleka nije više kao njekad, kada bi svaki predjel svoja domaća sredstva za učinjavanje kože, i neobazirue se na vrstnoću njihovu, upotrebljivao; što više: danas tje ra snažno napredujuća konkurenциja sve kožarske tvornice našeg sveta k uporabi onoga učinjavajućeg sredstva, koje koži što bolju vrstnoću daje, a to je hrastova kora. Pošto se pako po cieoj Evropi koža učinja, to je i hrastova kora svuda potrebna.

„Sasvim drugčije pak stoji sa hrastovim šumama. Na evropskom sjeveru izključuje već i sama klima hrastovu šumu bezuvjetno. Srednja Evropa imala je doduše razprostranjenih hrastovih šuma i lugova, ali pošto su sva pošumljena nabrežja morala u napredujućoj kulturi plugu podleći, te su u plodna polja pretvorita, to se srednjoevropska hrastova šuma ograničava samo na neznatnu malenkost, i to ponajviše na nedosižnih i jalovih visočinah. Evropski jug jest istinabog hrastovom rastu vrlo pogodan, ali i ovdje mora još znatna većina šumah plugu podleći, te tako imademo dakle samo još dvie zemlje, u kojih hrast prevladjuje, a to je: Ugarska, koja na podnožju karpatskih gorâ uzduž obalah svojih riekâ još dobro pošumljene predjele posjeduje; na prvom mjestu ali stoji Hrvatska-Slavonija, koja poradi svoje povoljne prirode i po radi svojih gospodarstvenih odnošaja još uvjek toliko hrastovih šumâ posjeduje, da je u tom pogledu nad svimi prva, ili bolje rekuć jedina takova.

„Ne samo da ovdje hrast vlada na gori, u dolnjih predjelih za glavno a u gornjih za broja vriedno umješano drvo, nego i ona pred gorom talasujuća se predbrežja i humići, pak one prostrane doline jesu još više hrast, i skoro ništa drugo, do li hrast. K tome je dopušтало riedko napučenje zemlje, da se ove krasne i ogromne hrastove šume, koje ponajviše na plodnoj mehkotini i dubokoj crnici zemlji savskih i dravskih dolina stoje, još do danas uzdržati mogoše, a i još će se dugo uzdržati. Pak kakovi su to hrastovi! Klima i tlo sjediniše se tu, da slavonsku hrastovinu za najbolju ovoga sveta učinu, a ovim čudnovatim gorostasnim hrastovom dolnjeg savskog luga neima jamačno po cieoj Evropi pâra. Pa sva ta krasota i jezgrovitost, sva ta bujnost i snaga ne leži samo u drvu ovih čudnovatih stabla, već ne manje i u njihovoj kori, a izgled na dobitku ove kore

tim je veći, što drvo — baš zbog ogromne množine svoje — za posjednika samo manju vrednost ima, te onaj kroz gospodarstvo guljenja na koru odpadajući dohodak stim više iztiče.

„Vi pitate možda, kako to, da pored sveg toga još nikakova pitanja za tom hvaljenom hrvatsko-slavonskom korom neima?

„No, tome je odgovor vrlo kratak i jednostavan.

„Obća potraživanja za hrastovom korom jesu, kako već gore napomenuh, istom od novije dobe, a i vanjski svjet je prije kratkog vremena za naš ogromni izvor kore saznao. Nadalje bijahu i komunikacije u ovoj zemlji sve doskora u tako lošom stanju, da se na izvoz kore nije niti pomisliti moglo. Ja punim uvjerenjem proričem gospodarstvu guljenja hrastovih šuma istu sudbinu, koju trgovina ove zemlje već puno uživa u prometu sa dužicom. Tā i potreba na dužici bila je još od vajkada na svetu, bez da je itko još prije kratkog vremena Vaše hrastove šume potraživao, pa stoga se samo i moglo toliko prekovremene šume za današnju generaciju nagomilati, vrhu kojih se danas po cijeloj Evropi o hrvatsko-slavonskom šumskom mrtvom blagu kao poslovicom govori.

„Neću s ovim da kažem, da se one prastare hrastove šume u dolinah i ravnica Save i Drave, u kojih sada naš znameniti promet sa dugom cvati, sve u nizke šume za guljenje kore pretvore — protivno dapače — tamo, gdje je proizvadjanje tehničkog drva obzirom na dobar i bujan rast te uspievanje na mjestu, neka se kod toga i nadalje ostane. Ali mi imademo u nižijih briegovitim položajima kao i suhih mjestih u ravnica, veoma razprostranjene i znamenite čiste i pomiešane hrastove šume, u kojih nam proizvadjanje tehničkog drva malo ili skoro ništa obećaje. Ovdje bi dakle bilo mjesto za uzgoj nizkih hrastovih šuma za guljenje i proizvadjanje kore. Ali takodjer na mjestih, gdje se hrastje za tvorivno drvo odgaja, mogle bi se nizke šume za proizvadjanje kore preporučiti, osobito pak manjim posjednikom kao i obćinam.

„Pomislimo si n. pr., da takav jedan posjed samo mlade sumske sastojine sačinjavaju, a vlastnik istih nije u stanju 50, 100 i više godina čekati, dokle iste tako narastu, da se za cjevanje duge upotriebiti mogu — to se ovdje namah k proizvodjanju kore odlučiti može, jer ovo poslednje samo 20—30godišnje \*

sastojine za sjeću i uporabu zahtjeva, te za ono vrieme, koje bi prošlo, dok bi hrastje za tvorivo drva sposobno bilo — moći ćemo ovdje 5—6 puta isto upotrijebiti i unovčiti.

„Pitat ćete me možda, kako bi velik dohodak bio, kojeg bi posjednik gulenjem svoje šume te proizvadjanjem kore postići mogao? Na to se doduše točno samo od slučaja do slučaja odgovoriti može, ali ja ću vam ipak navesti popriječno proračun, koji će Vam dovoljnim dokazalom služiti.

„Posjednik šume, koj samo koru prodaje, kao što je običaj u Austro-Ugarskoj i to tako, da kupac kore sve sam, dapače i sjećaju drva obaviti ima, te jošte k tomu oguljeno drvo, koje ostaje posjedniku u sjećini, u hvate složiti imade — dobiti će iz prvine za koru od svakoga bečkoga hvata složenih tih oguljenih drva ( $6' \times 6' \times 3'$ ) 2—3 for., a kašnje, kada se sve potežkoće, koje se obično pri početku toga poduzeća pokazuju, uklone, i 3—5 for. Dočim pako čista 20 god. stara hrastova sastojina 20—25 hvatih drva dati može, to sliedi, da tu posjednik šume kod svake rali posjećene šume čisti višak dohodka od 40—60 for. imade, a priračunav k tomu troškove izradjenja drva od 22 for., koje kupac kore namiriti imade — to je dohodak ukupno 60—80 for. što namah čisti godišnji dohodak od šume za 3—4 for. povisuje.

„Kasnije će se taj višak dohodka na 4 do 6 for. po ralu na godinu povisiti. Ali dočim nisu sve hrastove sastojine od samoga hrastja, a često pako i slabo uspievaju, ili su pako prestare, gdje nemogu koru prve vrsti davati, to će naravno u početku taj godišnji dohodak manji biti, ali će se svakako povisiti, te da kod slijedeće sjeće veći biti mora, dokazuje gornji račun, gdje je popriječno iz faktičnih rezultata uzet. A da je taj dohodak znamenit, dokazuje već i to, što po točnom preračunaju mojem, a i drugih, glasovite hrastove šume u brodskom i petrovaradinskom okružju upotrebljivane za proizvadjanje francezkih duga popriječno većinom 8 for., a u najboljem slučaju 12 for. čistoga dohodka po ralu na godinu donose.

„Osvjedočen o velikoj koristi, koju bi proizvadjanje kore Hrvatskoj donašalo — obradovalo me saznavši, da se „sisački tjednik“ razpravljanjem toga pitanja već bavio — te da je i jedan šumski ured predlog za proizvadjanje hrastove kore na mjerodavnom mjestu stavio, nu koj je ipak samo s toga pao,

što nije prodaja za proizvadajuću koru osigurana bila. Značući, da je sigurnost za prodaju glavni uvjet za uvedenje tog prvog dohodka — s toga sam u Beču potražio firme, koje bi se sklonule dotične ugovore za prodaju, odnosno za kup sklopiti. Vrstna firma kožarske tvornice, Gerhardus i Fleš, napose, koja je kod izložbe kožâ u Berlinu prvu nagradu za svoje proizvode dobila, očitovala mi se rukom i riečju pripravnom, sposobne šume u Hrvatskoj i Slavoniji za proizvadjanje hrastove kore uz cenu od 2—3 for. za bečki hvat izradjenog drva, s kojeg se kora oguli, kupiti, odnosno na izradbu preuzeti; samo ako ovakove šume u sebu još prilično svjetle kore imaju i blizu željeznice, ili barem na drugoj kakovoj komunikaciji leže, koja bi izvoz proizvedene robe olakšavala. — Time bi prodaja bila sigurna, te ako je samo prvi početak učinjen, te sve potežkoće uklonjene — to se o prodaji nemože više dvojiti, dapače protivno bi oživila svestrana potraživanja naših proizvoda, a ova bi ne samo dotične posjednike šume svake brige lišila, nego bi i na cenu proizvedene kore povoljno djelovala.

„Najvažnije je kod toga samo sretan početak, te dočim je taj početak skopčan s raznim potežkoćama, n. pr. kupac si mora iz daleka ljude za gulenje dobaviti, starat se za dovoz i gdje da se kora spremi, — s toga je od potrebe za prvi početak uzeti takove šume, gdje je hrastje prevladajuće, te da nije pravu dobu prekoračilo, a osim toga da je komunikacija do željeznice što kraća i bolja — a sjećine da su barem od 80 do 60 ili barem 40 rali. Tko želi dakle u tom pogledu u dogovore stupiti, neka se obrati na gore navedenu firmu ili ako bi predpostavljaо, na mene.

„Proizvadjanje kore u vlastitoj režiji nemogu savjetovati, barem za sada ne — tim više pako preporučujem način, koj je za proizvadjanje kore u dolj. Austriji i Ugarskoj već uobičajen.

„Kupac kore naime preuzme stojeću jošte hrastovu šumu, izradi ju, oguli koru, osuši i odveze, a posjedniku šume pređa gotova u hvate složena drva, kako je već ustanovljeno. Na taj način neima posjednik šume nikakovu skrb ni brigu, dapače prišesti si troškove za izradjenje drva, budi na ogrev ili kolje za vinograd itd.

„Posjednik ima samo na to paziti, da radnici neostave previsoko panje, t. j. da nizko sjeku stabla; nadalje izraditi ostale

vrsti drveća, koje se u hrastovoj šumi nalaze, a koju rādnu bi on i bez toga svakako obaviti imao. Obzirom na to, dočim je guljenje kore samo na 6 tjednih ograničeno, naime, kada je u soku jošte — imade prije toga posjednik šume ostale vrsti drveća dati posjeći i izraditi za da kupca kod siečnje hrastja nesmetaju. Ta siečnja ostalih vrstih drveća obavlja se obično u proljeću ili jeseni, prije — nego li se pristupi k siečnji hrastja. Kupac kore plaća medjusobno ustanovljenu cenu po hvatu složenog oguljenog drva. Naravno, da je u interesu obih stranaka, da se na 5 ili više godina ugovor za siečenje ustanovi.

„Spomenuti mi je još tako zvano čišćenje kore. — Stabla preko 35—40 god. imadu obično u visini od jednog hvata nad dobrom mesnatom korom plutastu vanjštinu kore, koja za strojbarstvo nevalja — te se svakako odstraniti mora. To se obično obavlja, kada stabalec jošte stoe, te taj posao stoji toliko, da kupac kore za takovu koru samo drva bezplatno izradi, bez svake plaće za koru. Ovdje bi dakle imali manjak dohodka za guljenje, nu nesmije se zaboraviti na okolnost, da je taj manjak samo kod prve t. j. kod ove prelazne sječe, dočim se za sigurno može uzeti, da će ovaj manjak već odmah kod buduće obhodnje nestati i mjesto njega višak donosa nastupiti.

„Što se tiče triesla i njegove vrstnoće dobivenih na naših hrastovah, spomenuti mi je, da hrast lužnjak i kitnjak podpuno odgovaraju, samo cer, koj i onako u Hrvatskoj slabo se nalazi, zasada mora se jošte izpustiti od guljenja, ne toliko što bi kora bila lošija, već glavno, što se samo velikim naporom može oguliti.

„Hrvatska i Slavonija imadu na brežuljcijih kao i na podnožju gorâ i pojedine manje sastojine kestenika, a osim ovih nalazi se ta vrst dryeća u hrastovih šumah tih prediela kao vrstno drvo primješana. Ja barem nimalo nedvojim, da kora kestenova u sebi isto toliko vrstnoga triesla ima, i da ova za hrastovom korom nimalo nezaostaje, ali za sada neobičavaju u Njemačkoj i Austriji sa istom kožu učinjavati. S toga moram sad jošte svakoga odgovarati od guljenja kestenove kore, mislim ipak, da bi se kupci i prodaoci kore mogli uvjek pogoditi i za koru od kestena, nalazeću se pomiješano u hrastovoј šumi.

„Napokon mi je spomenuti, da guljenje kore se nipošto ne može takmiti sa proizvodjanjem dugâ. Jer gdje se nizka šuma

odgaja za proizvadjanje kore, tamo nemože hrastje za duge sposobno uspievati. S toga trgovci dugâ neimadu nikakvog uzroka protiviti se oživotvorenju toga novog obrta, dapače bi se imali i sami toga primiti, a to s toga, što se sve više približava vrieme, gdje će trgovina duga u Hrvatskoj znatno pasti, a to s pomanjkanja sposobnog hrastja za taj proizvod, te u tom slučaju padajuću trgovinu sa dugom, lahko bi nadomjestiti mogla, do onda već razgranjena trgovina sa korom.

„Po ovom opisu uloge, koju bi ovdašnje šume tičući se njihove trjesline, zauzeti imale, mislim, da neće biti suvišno, ako još njesto iz vlastitih opažanja nadovežem, koja mi se pri mojih putovanjih po ovoj zemlji silom ukazivaše.

„Hrastovi panjevi, koji obično iza obavljenе sječe još u šumskom tlu ostaju — osobito u hrvatsko-slavonskih dolinah — ukazuju takovu bujnost, od koje se u sjevernih krajevih Evrope ni misliti neda. Izdanci njihovi pošiknu do takove neobične visine, te dobiju toliku debljinu, da bi se na njih bez dvojbe već poslije prvih 10 godina nizka šuma za dobljenje kore sjeći mogla, te samo bi se još možda poradi kakovih osobitih motaka ili drugog koristnog drvlja, koje nješto veću dužinu ili debljinu zahtjevaju, moglo produžiti vrieme njihove sjeće do 20-godišnjeg uzrasta.

„Nu predpostaviti je, da izdanci iz panjeva svoju svjetlu koru sve do 25. godine zadržu, te istom poslije te dobe počne ova pucati i postaje hrapava, a to bi bilo i skrajnje vrieme sjeći za gulenje kore.

„Sjemenjak (nasad — iz posijanog žira izrastli hrastići) jest u prvih godinah svojega uzrasta razmjerno nižji, a kora mu već sa 20. godinom počne pucati i postaje hrapava.

„Dobro uzgajani mladiki visoke šume više put su tako gusti, da bi proredjenje njihovo ne samo u interesu šumskog gospodarstva u obće od velike koristi bilo, nego bi i gulenje kore sa onih proredjenjem izsječenih hrastića liep prihod donosilo, s tim više, što toplice podnebje ovih prediela na kakvoću i kolikoću kore u gustim šumama jamačno povoljnije djeluje, nego li što to u sjevernoj Njemačkoj biva. Ja mislim dakle, da bi i ona šuma, koja se za tehničku pôrabu uzgaja, dosta materijala i za gulenje dala, te sudeći po tom, da bi se tim prije k ovom pristupiti moglo, što je proredjivanje i čišćenje visokih

šuma po ove samo probitačno, to postaje guljenje i po obrt sa tehničkim drvom izvrstno sredstvo, koje se ne samo s tim lakše obaviti, nego kojim se još i njekoji dobitak postići može.

„Neima dakle dvojbe, da bi uzgoj šumah guljevačâ u ovih predielih vrlo veliki i izdašan mogao biti, ali nemojmo zaboraviti, da ova izdašnost većinom samo od nizkih šumâ proizlaziti može, a ove šume i jesu baš prave guljevače, od kojih ali u ovoj zemlji još malo ima, jer su ovozemne šume ponajviše sjemenjaci (nasadi) i dobu za guljenje sposobnu prevršili. Prva sječa svih ovih krasnih budućih šumah guljevačâ nemože dakle pružati odmah onaj dobit, koji se istom novim uzgojom prave šume guljevače za očekivati ima, jer baš s toga, što su dotične sastojine za guljenje povoljnu dobu prevršile, te bi ona 25—40 godišnja stabla uz svjetlu koru mlađih stabljića (Glanz- oder Spiegelrinde) mnogo hrapave i izpuçane kore 2. vrsti (Raiter-rinde) davala, k tome bi se još u istoj sastojini nalazeća se 40—60 godina stara stabla pomnom čišćenju podvrći imala, da im se kora barem u njekoliko za učinjavajuće trjeslo upotribiti može. Pri prvoj sjeći neima dakle o kakovom povećem dobitku ni govora, ali s tim sigurnije ukazati će se taj dobitak za budućnost s toga, što ova u svrhu promjene uzgoja preduzeta sječa donosu drva nikakove štete ne nanosi, te kad bi se sjećom starijih sastojina i vrlo slab prihod postigao, to bi se ovaj vremenom nadoknaditi dao, jer baš ova operacija pruža nam onaj očekivani donos na kori, koji se poslie prve sječe svakih 10—20 godina opetovati mora.

„U kratko, gdje visoka šuma neobećaje baš osobiti prihod, tu sve govori za uredjenje šume guljevače.

„U ostalom neporičem ja podpuno pravo uzgoja onih 140 od 200-godišnjih visokih šuma za tehničku porabu, osobito se odnosi ovo pravo na one za trgovinu opredeljene šume državne i veleposjedničke, gdje se na izvrstni uzrast računati može. Drugačije pak stoji to pravo u manjih obćinskim ili privatnim šumah, koje su opredeljene, da ponajprije samo vlastitu potrebu na drvih za gorivo, za manju gradiju, koliće, pruća itd., pokrivaju, u kratko, da vlastniku ona drva daju, koja se ista takova i nizkim šumarenjem dobiti mogu. Ovdje se dakle dade guljenje kore sa potrebom na drvih koristno spojiti, te će pružati onaj višak dobitka, koji se nikojim drugim načinom bolje

postići neda, nego li ovim dvostrukim izcrpljenjem šumskog prihoda. S toga se gulenje ponajbolje priliči za obćinske i manje privatne šume, sve u slučaju, da bi koji od ovih vlastnika za svoju porabu i nješto deblja i starija stabla potrebovao, nego što ih nizko šumarenje daje, to se i tom lahko s tim pomoći može, što se u ovakovom lugu opredeli jedan komad šumske površine za uzgoj starije šume, ili se ostavljaju pojedina ljepša stabla kroz više dobâ gulenja, koja bi tim načinom njeku posrednu šumu sačinjavala. U Njemačkoj nisu ovakova prekodobna stabla po izdanke iz panjeva toliko probitačna, jer ih svojim ladom u bujnosti znatno zadržavaju, što u hrvatsko-slavonskih dolinah pak — a o tom sam čvrsto uvjeren — nebi od tolike štete bilo, pošto Hrvatska i Slavonija leže mnogo južnije od Njemačke, te uživaju njeku čest talijanske klime, pa bi žestoko ljetno sunce na mlade izdanke daleko intenzivnije djelovalo, nego što bi im hlad nahuditi mogao.

„Toliko vrhu onih zemalja, koje su u obće za šumske prediele priznane.

„Hrvatska i Slavonija ima pak još mnoge i prostrane površine, koje, akoprem su u zemljističnih kao pašnjaci\*) ubilježene, po prirodi svojoj ipak ništa drugo nisu, do li šuma, i to hrastova; istina bog samo grmlje, ali ipak iz hrastovih panjeva iztjerali izdanci, koji bi za gulenje vrlo prikladni bili. Nije mi namjera da svjetujem, da se možda svi ovi pašnjaci u šume guljevače preobrate, ali sam čvrsto uvjeren, da čim se ta velika korist gulenja poslie prvih pokušaja uvidi, da će mnoga obćina, mnogi maloposjednik uvidivši svoj probitak, na svih ovakovih pašnjacih nizko šumarenje zavesti i gulenju podvrći. — Predbježno samo hoću da zagovornike šumah guljevača i na ove pogumljene pašnjake pozornim učinim.

„Da Vas duže neumoravam, još ću samo nješto Vašoj pozornosti preporučiti.

„Tà i najbolje i najlakše imade pri svom početku svoje gdjekoji put i velike potežkoće i zaprijeke. Ponajprije moraju se tu razne predsude, nepovjerenje, neukost i neznanost pretrpiti, radnici i alat iz daleka dobaviti, kojekakovi mjestni odnosaji prilagoditi, priprave učiniti, sveze i međusobno podupi-

\*) U Slavoniji nazivaju ove pašnjake i „medje“, „šikare“, „ledine“ itd.

ranje uvesti. Pa i gospodarstvu guljenja biti će tako. Jer pako ob usjehu prvih pokušaja mnogo odvisi, pošto ako ovi sretno za rukom podju, zasvjedočuju i daljni uspješni rad, nepodje li pak već prvi početak po želji poduzetnika, to ovaj lahko svu nadu i u daljni uspjeh svoga rada izgubi, te se tim načinom mnogo put i najljepše nakane izjalove, pa zato moram Vas najusrdnije umoliti, da ovim početnim pokušajem osobitu brigu poklonite. K tome treba na to paziti, da se ponajprije takove šume izaberu, koje su poradi svoje dobe i ubokorenja za guljenje najprikladnije i k otvorenoj komunikaciji najbliže, da se napokon ovo nepočne odmah u velikom, da se posjednici šume i oduzimači proizvedene kore, — kojih su interesi pri početku podjednako skopčani, — medjusobno podapiru i jedan drugom radnju olakšavaju, da se dakle negledi ponajprije na sebični interes zapostavljući probitak same stvari, nego da jedan drugom što više moguće u ruku radi, te istom kad si ovo novo gospodarstvo puta probije i u zemlju se čvrsto useli, onda će nastati vrieme, gdje će se i na špecijalni interes obraćati moći, jer onda konkurenčija ponude i potraživanja neće više samoj stvari toliko škoditi, nego će ju svojim natjecanjem dapače na što veći razvitak bodriti. —

„Mislim dakle, da sam dovoljno razložio, od koje znamenitosti bi guljenje hrastove kore u Hrvatskoj i Slavoniji biti moglo, pa da se i odmah bez oklievanja započne. Nadalje sam dokazao, da uvedenju toga izdašnog obrta i gospodarstva nikakove potežkoće niti opasnosti na putu nestoje, te Vi možete s toga odmah rad započeti, pa čim je jednom samo početak učinjen, to će si taj u ovoj zemlji još novi proizvod sam propagandu stvoriti i u razmjerno kratkom vremenu ne manju važnost po domaće gospodarstvene odnošaje postići, nego li je trgovina duga u ovoj zemlji već postigla. A jesam li i ja ovim mojim govorom stogod doprineo, za da se k proizvadjanju hrastovе kore u Hrvatskoj sto prije pristupi, te ako sam tim pruzrokovao, da ovo novo gospodarstvo i na materijalne odnošaje ove krasne zemlje samo povoljno djelovalo bude, to si zista laskam, da se nisam nevriednim učinio na odlikovanju, koga ste mi jučer podielili izabравši me počastnim članom Vasim.“

Poslje ovoga govora zameđnu se živahna debata, kako da se odstrane zapriče, koje bi uvedenjem ovoga obrta u šumarenju i gospodarstvu sa nizkom šumom nastati mogle, kao n. pr. da se u nizkoj šumi, gdje taj obrt vlada, nemože paša uživati, a znade se, da je uprav paševina za današnji stupanj gospodarstva našega naroda od prieke potrebe, nadalje da nakon 2—3-kratnog posjećenja reproduktivna snaga u panju izgine, te mladice više tjerati nemogu, trebalo bi dakle na manjkajućih mjestih stare panjeve vaditi te umjestno hrastovimi biljnicami nadopunjivati, a znade se napokon iz ikustva, da upravo u Českoj, gdje se taj obrt u veliko upotrebljavao, znatne površine skroz opustošene stoje.

Pošto se radi kratkoće vremena, i što izvjestitelj gosp. Vurdelja, kojemu je kao takovome nadležalo, da vrhu načina šumarenja i uzgoja za obćinske šume i sa ovim spojenim obrtom guljenja kore kao na dnevnom redu stajećem strukovnom pitanju obrazloženo izvesti, nadosaо nije, predlaže poslovodja, neka slavna skupština iz svoje sredine izabere odbor ad hoc, koji će vrhu strukovnog pitanja odnosnu rezoluciju kao i ostale iz razprave protekavše predloge izraditi i upravljućem odboru u svrhu predstavke visokoj kr. zemaljskoj vlasti podnjeti; nadalje predlaže poslovodja, da se za buduću skupštinu dva izvjestitelja izaberu, kojima se strukovna pitanja povjeriti imadu u slučaju, da bi koji zapričečen bio prisustvovati skupštini.

Ovaj predlog primljen je jednoglasno, te budu u odbor za pretres strukovnog pitanja i sastavljanje odnosnih rezolucija izabrani: gg. predsjednik Vrbanjac, šumarnik Zoretić, šumarnik Grund, profesor Hlava i poslovodja Malin.

Gosp. šumarnik Zoretić poziva osobito mlade šumare, da sav svoj trud ulože na pomladjenje starih i pošumljenje zaostalih i novih sječinā za opravki prigovore, da se sume više izerpljuju nego pomladjuju i nasadjivaju.

Poslovodja Malin opaža, da je u zagrebačkoj gori (u šumah grofa Kulmera) i to na strminah Sljemena, protuzakonito čista sječa upotrebljena, bez da sé je prije ili sada za pošumljenje itko starao, a znade se, da je šumovito Sljeme uvjet zdravlju grada Zagreba i napredku vegetacije okolične.

Gospodin predsjednik Vrbanjac izvješćuje, da je ta sječa povjerenstveno izvidjena, te da je posjedniku rok od 2 godine

pod pretnjom posljedicah šumskog zakona za pošumljenje izsječene površine postavljen.

Više mlađih šumara iz starog provincijala gorko se tuže na zapriče, koje im na putu stoje, da nemogu napose kulture i naplodjivanja izvadjeti, a to s toga, što u tom predmetu od strane političkih oblasti najveća mlitavost vlada, koje se sa pukom nebi zamraziti htjeli, ako im ovaj ili onaj prije za pašu otvoreni prediel zatvore ili na sijanje i grabanje puk natjeravaju, te tako zahman sav trud, akoprem su u tom predmetu već lanjske godine rezolucije visokoj kralj. zemaljskoj vladu podnešene.

Gospodin predsjednik Vrbanić poziva šumare, neka se u takovih okolnostih na šumarsko društvo obrate, koje će na kompetentnom mjestu sa svoje strane uplivati, da se zapriče odstrane.

Poslovodja predstavlja g. Grusa, šumara kaptola zagrebačkoga, za člana šumarskog društva.

Skupština prima g. Grusa za člana društva.

Time bude skupština u 1 sat poslije podne zaključena sa željom g. predsjednika, da se na godinu u Kraljevici u većem broju zdravi i snažni sastanemo, a za sutra t. j. 12. listopada u jutru, društveni izlet u šume svjetloga kneza Thurn-Taxisa u Lekenik urečen.

Ovjerovljenici:  
**Zoretić** s. r., **Vichodil** s. r.

Poslovodja:  
**Malin** s. r.

Dosljedno zaključku slavne ove skupštine podnosi odbor za razpravu strukovnog pitanja: „Koja vrst u zgoja preporuča se za šume obćinske, i koja vrst drveća imade se zataj u zgojo da brati obzirom na narodno-gospodarstvene odnose?“ — sliedeću rezoluciju:

„Pošto obćinam putem segregacije odciepljene površine većim dijelom niesu strogo u šumske i paševinske izlučene, dočim obćine mjesto čistog pašnjaka obrašćene površine od šumskog zemljista izlučene dobiše, imade se najprije, gdje to već učinjeno nije, šuma od obrašćene površine, doznačene za užitak paševine, odciepiti.

„Dočim se pako paševina niti sa šumarsko-gospodarstvenimi, niti sa poljodjelstveno-gospodarstvenimi svrhami i onako neslaže, te s vremenom višjem stepenu kulture pasti mora,

imala bi se paša samo za ovu prelaznu dobu obzirom na glavnu svrhu „šuma“ na što moguće manju površinu stegnuti.

„U takovojoj za šumu izlučenoj površini obzirom na odnose položaja, tla i podnebja kao i svrhu obćinskih šumâ, te što veći proizvod u drvih naročito za gorivo, morao bi se bezuvjetno kako za obćinske šume, tako i za šume malih šumoposjednika, predpostavljajući, da ovi za gospodarstvo prikladne i od paše izlučene površine posjeduju, uz goj srednje šume, odnosno uredjeno preborno šumarenje preporučiti.

„Pošto pako proti uvedenju ove vrsti uzgoja sliedeće zapriče suprot stoje, kao:

„Ovaj način šumarenja kao najsustavniji, zahtjeva kako u uzgoju tako i u šumarenju najzamašnjega strukovnog znanja uz izdašno brižljivo čuvanje.

„Zakonita zaštita, koja se današnjim šumskim zakonom sa dotičnim šumsko-redarstvenimi naredbami i propisi postići nemože, i napokon

„Nižji stepen naobraženja samoga pučanstva.“

Za ukloniti ove zapriče imalo bi se dakle:

1. Nastaviti dostatan broj tehničko-naobraženih šumara sa što moguće širjim djelokrugom, tome odgovarajućem materijalno zajamčenom stanju, uz izdašno od obćine neodvisno šumsko pomoćno i čuvarsko osoblje;
2. Današnji šumarski zakon u pogledu gospodarenja i obrane šumah obstojećim odnošajima svrsi shodno udesiti, odnosno nadopuniti;
3. Pučanstvu svrhu i korist šume predočiti i razjasniti.

„U pogledu odgajanja vrstih drveća djelovati je u obće, da se mješovite sastojine odgajaju. Obzirom pako na položaj, tlo, podnebje kao i ostale narodno-gospodarstvene potrebe pučanstva, ima se izbor vrstih drveća i njihov razmjer u smjesi dotičnom šumaru prepustiti.

„Po dojakošnjem izkustvu i po obstojećih odnošajih naše zemlje, mogu se preporučiti:

„U bregovitom i gorskom predelu poleg položaja i tla: bor, omorika; na visočinah i hrbetih: hrast, kesten, topola, breza; na ravninah: hrast lužnjak, jasen, brest, vez, klen, jalža, topola i breza. U staništih okolnostih u gori bukva, u ravnini grab.“

## Drugi izlet hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva.

Izvjestitelj kralj. šum. profesor K. F. Hlava.

Isto kao prošle, tako je i ove godine obdržavajuću glavnu skupštinu hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva, zaključio jedan družtveni izlet, koga je družtvo ovaj put preduzeo u šume njegove svjetlosti kneza Maksimilijana Thurn-Taksisa, na njegovoj gospoštiji Zelin-Čiče.

Jutrašnjim vlakom dne 12. listopada 1877. razstane se družtvo na čelu sa svojim predsjednikom i prvim počastnim članom hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva, gospodinom vrhovnim nadzornikom dobara i bivšim ravnateljem šumarske akademije, Josipom vitezom Veselijem, sa prijatnim i gostoljubivim gradom Siskom, te nakon kratke vožitbe stigne u pol 7 satih na kolodvor u Lekeniku, gdje ga nadšumar gospoštije kneza Thurn-Taxisa, gosp. Bayer, srdačno pozdravi. U stanu nadšumarskom očekivaše sve učestnike toga družtvenog izleta jedan dobro postavljeni stol, pri kojem gosti doručak uzeše.

Nakon poldrug sata posjedamo na pripravljena kola i počnemo naš izlet sa obhodom šumskog kotara Cerje.

Na putu u selu Poljane imalo je družtvo priliku, da pobliže pregleda istom sagradjenu lugarsku kuén. Ova je kuća prizemna sa dve prostrane sobe, kuhinjom, izbom, pivnicom i tavanom uz jednu štalu za dve krave, dva krmeta i posebnom stajom za perad, drva i sieno. Po tome se dade dakle viditi, da se gospoštija za stanove šumskog čuvarskog osoblja dovoljno brine, da toliko, da se u tom pogledu više niti zahtjevati može.

Dalje zatim učini gosp. nadšumar Bayer učestnike izleta pozornim na jur obavljajuće radnje oko podignuća šumskog ograničenja. Ove granice sastoje se bo iz izkopane grabe, koja se okolo šume, dotično pojedinih šumskih srezova, na rubu ograničavajuće linije vuče, te se mogu ovakove granice, posto iste, osobito u dolinah, svakom sumoposjedniku, koji svoj posjed sa čvrstimi i dugovječnimi granicama zaograničiti želi, najtoplje preporučiti. Ove grabe su na uséu siroke 1·2 mtr., duboke 0·8 mtr. a na dnu imaju širinu od 0·3 metra, te služe ujedno u povodnih predielih za odticanje vode i prieče marvu, da u šumu neulazi. Iz grabe izkopana zemlja slaže se na strani od ograničene sume tako, da iz iste postane nasip, u koji se onda

posadi kapinika (nerod, bagremi), te se tako živa ograda dobije. Od početka tih ograničavajućih radnja, naime od 1. listopada 1876. bijaše dosad 30.360 kub. mtr. takovih pograničnih graba uz trošak od 6365 for. 2 novč. izkopano, te dodje 1 metar u pošumljenom tlu na 14 novč., a u čistini na 10 novč. Kako ove radnje gotove budu, te se pojedina gospodarstva dovoljno ograniče i jedno od drugoga razlne, sastaviti će se jedna pogranična karta uz registar, u kojem će sve te granice točno opisane i označene biti, po slijedećem primjeru:

Granične oznake		Oznaka granične pruge, ako ista sa pravca silazi	Udaljenost jednog pograničnog znaka od drugog	a iz-e-u-tičeni se kut	Vječna kula	Ime i stanovište pograničnog susjeda	Podpis pograničnog susjeda
broj	svojstvo						

Nakon  $\frac{1}{4}$ -satne vozitbe kroz šumske površine, koje su prilikom izlječbe šumskih servituta god. 1870. u neograničeni posjed gospoštije došle i ponajviše sa brezom, jalžom, grabovinom i drugim šikarjem pošumljene, stigne družtvu na jednu 32.225 Hektara (56 ralih) veliku čestinu, koja je godine 1876. i 1877. sa žirom umjetno posijana bila.

Ovo sijanje žira preduzima se na čistoj sumskoj ledini obično za plugom u jedan metar širokih redovih, te se žir sjenjak (hrast lužnjak i kitnjak) u razore tako posadi, da jedan od drugoga bar 8 cm. udaljen i razmjerno zemljom pokriven bude. Na više suhih i pjeskovitih mjestih posije se bieli i crni bor, ali ipak uviek samo sa umješanim hrastovim žirom. Na više suncu izvrženih nabrežjih posadi se njesto i pitomog kestena i oraha (*Juglans regia*). Ovi uzgoji napreduju uz izvrstno čuvanje od strane gospoštinskog čuvarskog osoblja vrlo dobro, a proti prevelikom uplivu sunca nalaze i bujnoj travi, koja na takih mjestih izraste, zadosta zaklona.

Druge šumske čestine, koje još na sebi imaju njekoliko breza, jalža, grabića i drugoga kojekakvoga šipraga, te koje još iz vremena hrdjavog gospodarstva prijašnjega posjednika

potiču, pošumljuju se sada, i to načinom za motikom, gdje je kad prikladnije i bolje, te se tako povremeno hrastovim žironasadjaju, žir se sadi u ovom uzgoju obično na 0,3 metra razdaleko, a ovaj način pošumljenja pokazao se toli shodan, da su mlade biljenice već u prvoj godini dostigle visinu od 0,2 metra.

Sa kakovim uspjehom pako kneževsko upraviteljstvo šumah svoje uzgoje u obće izvadja, neka pokažu sliedeći podaci:

U godinah 1873/4.—1877/8. izvedene su sliedeće šumske kulture:

- a) umjetnim načinom posijane i posadjene: 550.715 Hektara (957 ralih) sa troškom od 10.334 for. a. vr., t. j. po hektaru poprieko od 18 for. 76 novč.
- b) naravnim putem, kroz strogo čuvanje u branjevinah: 3.300.968 Hektara od godine 1874. do 1877.

Sve zabranjene površine leže ponajviše u nizinah i sastoje se većinom iz dobe prvašnjeg prebornog šumarenje potičućih šumskih sastojina, koje su nemilice opustošene tako, da se na njim još danas samo njekoliko prestarih i bez ikakove vrednosti stojećih hrastova nalazi. Na ovih prostranih površinah dakako da se zbog neprestanog žirenja i paševine nikad podmladak sve do godine 1874. nije dignuti mogao, odkad su ali ovi šumski dijelovi strogo zabranjeni, pokazuje se posvuda bujan hrastov podmladak, te će trebati ovoj reprodukciji prirode samo još nješto umjetnog nasada, pa da se ciele čistine u zeleni gaj pretvore. Gdje su naprotiv mlade hrastove biljenice već dobro se poprimile i u vis pošiknule, ter posumljenje posevma uspjelo, tu se opet čisti i povremenom sjećom proredjuje, da bi se tim načinom jednakе sastojine postigle. Što se dakle racionalnim gospodarstvom postići može, neka izvole čitatelji iz jur navedenog razabratи, te je za željeti, da bi se mnogi od naših hrvatskih šumskih posjednika uzeo dobar primjer na hvaljenoj upravi šumah kneza Thurn i Taxisa.

Pošto su učestnici družvenog izleta još uzgojna mjesta Čretež i Seliška jama podrobno pregledali, te na licu mjesta vrhu dobivenog izkustva kao i vrhu za kulture upotrijebljenih sredstva, svoja pojedina mnienja izrazili, nastavi društvo svoj izlet. Mimogređno još je za spomenuti, da je gospoštinska uprava sve kroz gospoštinske šume vodeće obćinske

puteve, koji su od vajkada već po okolnosti tla kojekuda kri-vudali, sada na mnogih mjestih premjestila i komunikaciji pri-lagodila, a na ovom ponajveća zasluga ide g. srezkog šumara Vojtjeha Všetečku, koji se je osobito za premještenje obćin-skog puta u mjestu Cerje zaslužnim učinio, što je ovaj put, koji je osobito u kišovitoj godišnjoj dobi neprohodiv bio, iz sobstvene nakane pomoćju tamošnjih stanovnika prilično izpra-vio i za podvoz sasvim dobrim učinio.

Poslije  $\frac{1}{4}$ -satnog odmora u šumarskom stanu u Cerju podje društvo kroz jedan diel kneževske šume Funjavec do mesta Pešćenice, gdje je jednu jur u gradjenju nalazeću se šumarsku kuću pregledavalo. Nutarnje prostorije iste kuće sastoje iz 3 sobe za obitavanje i 1 sobe za pisarnu, nadalje kuhinje, sobe za slu-žinčad i izbe za jestvine, i to u prizemlju, na tavanu pak još jedna soba, a pod cielom kućom boltana pivnica, uz koju se još pripadajuće gospodarstvene zgrade, kao štala, suša itd. dogra-duju. Dotične gradjevne osnove i troškovnike vrhu šumarskog i lugarskog stana obielodaniti će iz naklonosti gosp. nadšumar Bayer svojevremeno u hrvatskom dielu našega družtv. lista.

Odovud kreće se društvo na pregledanje u gradjenju na-lazeće se nuzgredne željeznice za sobstvenu gospoštjsku od-premu drvah iz šume Burdelj. Ova projektirana željeznicu ima svrhu, da olakša ukorišćenje iste 1150.92 Hektara (2000 ralih) velike većinom već prekodobne bukove šume. Pruga je nablizu 15 kilometara dugačka i sjediniti će se kod mesta Pešćenice sa južnom željezničkom prugom Zagreb-Sisak. Po po-datcima, koje je g. nadšumar Bayer skupio, uviditi je, da će se rečena željezница dobro rentirati, a osobito pospješiti će izko-rišćenje, dotično omogućiti opet pomladjivanje ove velike pre-stare sastojine. Pobliže podatke, tičuće se ove željeznice kao i glede postavljenja pruge, njezinog položaja, gradje i t. d. ne-mogu se zasad još potanko opisati, no vremenom, dok to mo-guće bude, donjeti ćemo u družtvenom listu potanki izvještaj, koji će nam po dobrovoljnem obećanju g. nadšumar Bayer dati.

Ovaj zaista vrlo zanimiv i liepim vremenom pospješeni izlet zaključi društvo sa svečanim družtvenim objedom u gostionici Buševcu, koga je njeg. svjetl. Thurn - Taxis kao pokrovitelj hrv.-slavon. šumarskog društva, svim učestnikom toga izleta, u jednoj, sa lovnim i šumarskim emblemami ukrašenoj dvorani

prirediti dao. Pri objedu uznesе gosp. počastni član vitez pl. Wesely prvu napitnicu na Njegovo Veličanstvo našeg cara i kralja kao i na njegovog malodobnika presvjetlog kneza Maximilijana Thurn i Taxisa, koju svi gosti burnim uzklikom prime i uz gruvanje mužara pozdrave sa trokratnim „Živio!“

Slučajno bio je baš na isti dan, 12. listopada, i imandan njegove svjetlosti kneza Maximilijana Thurn i Taxisa, te uslijed toga odpravi družtveno predsjedništvo na želju svih učestnika izleta na visokog pokrovitelja našeg družtva, putem postaje Lekenik sliedeću najsmjerniju brzjavnu čestitku:

„Njegovoj svjetlosti knezu Maximilijanu Thurn-Taxis u Regensburg.

„Sakupljeni članovi hrv.-slavon. šumarskog družtva, na družtvenom izletu u šume kneževske gospoštije Zelin-Čiće, šalju Njegovoj svjetlosti, svomu visokom pokrovitelju gromni „Živio!“ sa najusrdnijom čestitkom k današnjemu visokom imandanu.“

Zatim se uznesoše još više srdačnih napitnica, a naime na gosp. družtvenog predsjednika, počastnog člana viteza Weselya, te na druge učestnike ovoga izleta, a družtvo zabavljaše se medju sobom još dugo uz veselu glasbu, koja je za cieleg objeda svojim umiljatim zvukom cielem sastanku što dražestniji utisak davala.

Na gornji brzjavni pozdrav odzdravi Njegova svjetlost družtveni pokrovitelj sliedećim brzjavom:

„Predsjedništvu hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva.

Lekenik u Hrvatskoj.

Njegova svjetlost knez Maximilian zahvaljuju se na prijatnom spomenu i čestitki k imandanu.

Baron Reichlin,  
dvorski kavaljer.“

## Razne viesti.

**Osobne viesti.** Naimenovani su: Gosp. nadšumar Vatroslav Rački šumarnikom u Djakovu; šumar Koloman Böllein srezkim šumarem; Dragutin Kadić procjeniteljem; umirov. satnik Samuel Gerber mjernikom kod brodske imovne obćine; umirovljeni nadšumar Dragutin Šoltis procjeniteljem, Gavro Pantelić procjen. pristavom kod petrovaradinske imovne obćine; Miladin pl. Striga i Josip Zezulka c. kr. šumarskimi vježbenici, prvi kod c. kr. šumarskog ureda u Glini, drugi kod c. kr. šum. ureda u Vinkovecih. — U mir stupili: c. kr. šumarnik Mihailo Zauner u Gospicu i Thurn-Taxis-kneževski nadšumar Josip Heldrich u Lokvah. — Iz službe izstupili: Ante Korošec, protustavnik I. banske imovne obćine u Glini.

**Lisica, koja i pse jede.** Za dokaz, da se gladna lija u izboru svoje brane nikad u nepriliki ne nalazi, neka služi sliedeća istinita pri poviest: Godine 1863. bio sam još kao plaćeni šumarski vježbenik na gospoštiji Liboch u Českoj, kad mi se netom pri istom palom mladjaku sniegus desi riedka prilika, da sam pomoću lugara, koga sam uzase imao, jednu osobito veliku lisicu uokružio, koja se u jednoj od onih, u českih vapneničnih predielih mnogo nalazećih se razvalinah i vrletnih gudurah ušuljala bila; odmah zastrašilim sve izlaze, kroz koje bi lisica umaknuti mogla i odjurim, da srezkom šumaru ob ovom po propisu službenu prijavu učinim. Mi naskoro zatim stignemo sa još njekoliko radnikah na uokruženo mjesto, te njekojoj od naših pratioca pokušaju, nebi li lisicu sa pucanjem i vikom iz njezinog gnjezda iztjerali, nu pošto se svi pokušaji zaludni pokažu, pa i samo kadenje bez uspjeha ostane, nebijaše nam drugo činiti, do li gvožđja za hvatanje zvjeradi izpostaviti, što odmah i učinismo. Postavljeni budu dva gvožđja, i to tako, da je jedno za drugim ležalo s razloga, da ako lisica prvo i preskoči, u drugo tim sigurnije upadne. Druge pokotine stjenja zatrpmo sa cjepanicami, te pošto se lisiče skrovište u tvrdoj stjeni nalazilo, to smo uvjereni bili, da se iz njega neće proriti moći. Dan na dan sam zatim kontrolirao dobro ukvačena gvožđja, ali uvjek se povratih praznih rukuh; istina bog, da sam našao traga, da se je lukava lija htjela izpod gvoždjah proriti, ali na onih tvrdih pjeskovitih stjenah bijaše joj sav, kako se opaziti moglo, vrlo naporan trud uzalud. Dok se jednom prilikom takovog prorivavanja prvo položeno gvožđje odkvači i zaklopi, od koje doba se poplašena lija više i neusudjivaše u blizinu k gvožđju, već ostane mirna u svojem skrovištu. Punih 17 dana pohadiao sam tako položena gvožđja, bez da sam ikakovoga traga lisici opaziti mogao, međutim je i snieg ostario bio, te se po njem ni trag nije više opažati mogao, a za cielo se predpostaviti moglo, da je lisica, ako se nigdje nije provući i pobjeći mogla, u svome gnjezdu od gladi skapala. S toga razloga naloži mi nadšumar, da gvožđja uklonim i kući odnesem, što na 17. dan pod večer i učinim. Iste noći padne nov mladjak snieg, te kako se začudih, kad 18ti dan jutrom opet do lisičnjaka prodjem i na sniegus još živi trag lisice nadjem, koji je uprav iz pokotine poticao. U mom čudu i zaboravim na obično uokruženje \*

te ravno rečenim tragom podjem, na kojem se dobro opaziti moglo, da je lisica slaba i trudna bila, jer ne samo da je putem poležavati i odmarati se morala, nego je i trag tako krvudao, da je uprav svjedočio zbumjenost i iznemoglost bježeće lisice. Tako goneći za tragom izadjem iz šume i stig-nem na otvorenu kotarsku cestu, na kojoj odmah opazim, da je lisica za prvu si hranu jela na cesti nalazeći se konjski odmet. Odovud počela je lisica već skokom bježati, te akoprem su joj skokovi neobično kratki bili, ipak se moglo opaziti, da se je nješto snažnijom čutila. Nu odavde pak podje trag uprav preko polja k jednomu usamljenom mlinu, do koga kad sam stigao, ugledam, gdje se mlinar ljuti i psuje preko toga, što mu je tobož njetko za minule noći tri mala psa iz kućarca odneo; pobliže potraživanje pak dokaže nam, da taj tat nitko drugi nije biti mogao, doli u rieči nalazeća se bježeća lisica, koja je u svom bjegu na kućarac nabasala, ili možda i hotimice se k mlinu poradi hrane okrenula, te spazivši u kućareu spavajuće psiće, pohvatala ih i proždrla, a ova sumnja nam se naskoro i potvrđi s tim, što nadjemo jednu oglodjanu nogu od onih psića. Odavde naravno da sam svu nadu na uhićenje lisice napustiti morao, stim više, što se je ista već izvan našega lovišta nalazila, a i na tragu sam joj dobrano opaziti mogao, da se je odsele puno snažnjom i bržom čutila, pa ju ni s toga već nebi dostignuo. Nu glad joj je ipak morala vrlo velika biti, kad pomislimo, da se lisica obično i bez nužde nepribližuje svome najvećem neprijatelju psetu, te da ga se uklanja gdje samo može; pa nadalje još i ta okolnost, da je lisica žive pse pojela, biti će valjda jedini ovakav pojav. Napokon mi je još primjetiti, da je mati prožderanih pasah baš onu po njene štence toli kobnu noć njekako slučajno u mlinu zatvorenata bila, što nam najbolje razjasnjuje, kako je lukava lija čitavom kožom svoju drzovitu tatbinu izvršiti mogla.

S—r.

**Jedan istiniti dogodjaj u lovru.** Tko današnje službene odnošaje u Českoj i Moravskoj poznaje, koje po svojih plodnih visočinah i razgranjenih šumah još uvjek na svakojako divjači obiluju, znati će jamačno i to, da se u najglavnijoj zadaći cieleg u tih predielih službjućeg šumarskog osoblja i občuvanje te podhranjivanje lova razumjeva; a ti odnošaji vlađaše i na gospodarskom imanju L., na kojem sam kao šumarski pristav službovao. Pa akoprem je u tih predielih, gdje je razbojstvo i kradja na divjači sasvim obična, podhranjivanje i občuvanje lova vrlo mučna i pogibeljna stvar, to se ipak sve naknadjuje onim preobilnim krasnim lovom, na kojem se čovjek uprav od srca lovnoj strasti podati i nasiti može. — Žalibote bijaše na gospoštiji L. njeka uredba uvedena, po kojoj bi u lovru samo pozvani gosti i samostalni šumari pojedinih srazovah pucati smjeli, dočim su pristavi imali medju tjeroci red uzdržavati i svoje puške kao za paradu nositi. Riedko im se davala prilika, da i sami pucanjem u lovru učestvovati smjedu, a ta prilika bijaše im jedino takozvani pogranični lov ili pak izkorjenjivanje grabežljive zvjeradi; sasvim naravno je dakle, da su se siromašni pristavi trudili, da tu pruženi im priliku koliko god je samo moguće i izcrpe, te se svaki trsio, da što bolje i za lov što prikladnije mjesto zauzme, te da što više puta do hitca dodje. Prilikom takovog

jednog lova bijasmo svi pristavi gospoštije L. na granici gospoštijских šumah kneza A. sakupljeni, i očekivamo samo još našeg srezkog nadšumara, pa da lov zbilja započnemo; ali nas ovaj dosta dugo dade čekati, jer naše skupište bijaše od šumarskog ureda dosta podaleko. Jedva jedared stigne nam i izčekivani nadšumar, i odmah nam se dade znak k početku, te za časak začuje se praskanje pušaka na svih stranah. Prvo tjeranje se svrši i to s povoljnim uspjehom, jer bijahu uz jednu množinu zecovah i priličan broj jarebica oborenje, ali drugo tjeranje obećavaše nam mnogo bolji uspjeh, pošto smo znali, da u tom lugu i njekoliko srnah ima, od kojih srn dači nam za uboj dozvoljeni bijahu. Pošto nam je nadšumar opetovanaložio, da samo na srndače pucamo, razporedimo se svaki na svoje mjesto i drugo tjeranje zametnemo. Napomenuti mi je ovdje još, da je šuma, u kojoj lovismo, jedna od prilike 10-godišnja hrastova šikara bila, po kojoj se toliko metljike razprostrlo bilo, da nisi na 5—10 korakah oko sebe ništa opaziti mogao, te smo na divjač ponajviše onako iz rebruha pucati morali. Šumarski pristav J. kao najstariji medju nami i vrlo hladnokrvan lovac stajao je njekako baš u sredini rasporedane lovne linije, kad na jednom blizu njega tjeraoci poviču Harò (pozor), srna dolazi! Pristav J., koji je spremam za pucanje stajao, čuje doduše, gdje se oko njega šikarje lomi, ali nemogaše ni lievo ni desno opaziti srne. Na nesreću stajao je J. baš na takovom mjestu, s kojeg je i lievo i desno prosti hitac imao, ali pred njim bijaše koli čovjek visoka gusta metljika, koja mu je svaki izgled napried zaklanjala. Najednom zašušti nješto pred tim grmom, i dok se J. okrene, da predase pogleda, skoči netom jedna srna gorostasnim skokom preko rečenog grma metljike upravo na J. i udari mu svom silom čelom o prsa. On onesvješten tim nenadanim jakim udarcem posrne i padne na tlo, a razapeta mu puška njekako se odapne i obadva hitca izpali, te slučaj htjede, da skočivšu na njega srnu (bila je jedna matora ženjka) u tili čas na mjesto usmrti, te se i ova uz njega svali; ali i tri tjeraoca, koji su se u blizini J. nahodili, valjahu se već u svojoj krv, pa podigavši viku i jauk pobune i druge lovce, te je naravno tim nesretnim slučajem i lov svršen bio, jer akoprem je J. za njeko vrieme opet k sebi došao i osvjjestio se, moradoše ga ipak odmah kući odnjeti, a tako bude i jedan težko ranjeni tjerac na nosilih u obližnje selo odnešen, dočim onoj drugoj dvojici njihove lakše rane za nuždu previjemo i kući ih odpravimo, gdje su se sva tri na gospoštijski trošak liečili i vremenom ozdravili. Samo J. vrlo se lagano oporavio, te kasnije opet počne kašljati, dok njeke godine na prsnoj bolesti i umre. — Ubijena srna bijaše i njegova propast.

S—r.

### Književnost.

„Hvatanje divjači“ („Der Fang des Raubzeuges“ von Adolf Pieper in Möers am Niederrhein) naslov je jednom jur u novoj i poboljšanoj nakladi izašlom strukovnom djelu, koje poradi njegove osobite važnosti za ljubitelje lova, našim čitateljem najtoplje preporučujemo. Pisac je u njem vrlo vješto i osobitom pomnjom riešio svoju zadatku, dok je sa obzirom na narav i ine prirodne strasti svakovrstne divjači, i to počamši

od vuka pa do miša, te od orla pa sve do vrebca, sve za hvatanje prikladne i rabljene sprave ne samo poimence naveo, nego je i uporabu istih koli poučavanjem toli u slici razložio i predočio. Osim toga sadržava ta vrlo praktična knjiga obširnu razpravu ob priugotavljanju i rabljenju raznih namamila za divjač, pak pouku vrhu guljenja i učinjenja kože, kao i naputak vrhu nadjevanja raznih životinja. Pri koncu nalazimo u njemu i nekoliko poučnih načina ob priredjivanju i nastavljanju umjetnih gnjezda. — Neima dvojbe, da će se ova knjiga poradi svojeg vrednog sadržaja u kratko vrieme na sve strane razprostraniti i zasluzeno uvaženje zadobiti. Djelo izašlo je u sobstvenoj nakladi izdavatelja, te se može dobiti od njega za 1 marku i 50 pfen. (90 novč. a. vr.).

### Stanje družtvene blagajne.

	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.
Primitak .....	.	.	.	.	321	21
Izdatak .....	.	.	.	.	28	61
Ostatak .....	.	.	.	.	292	60
i to: u gotovini .....	.	.	292	60		
Tražbine:						
Na redovitim prinosih pravih članova i prijavljenih obećanih prinescih podupirajućih članova .....	.	.	818	—		
Na predplati „Šumarskoga lista“ .....	.	.	48	—		
Svota tražbinah .....	.	.	.	.	866	—

### U ime upravljujućega odbora:

Predsjednik:  
**Mijo Urbanić.**

Tajnik:  
**A. Sandtner.**

## Našim p. n. družtvenim članovom!

Hrvatsko-slavonsko šumarsko družtvo broji na blizu 300 pravih članova, a to ponajviše samih šumarskih činovnika, pa bi čovjek mislio, da mi na strukovnih člancih i drugih u našu liepu struku zasiecajućih spisih vrlo obilujemo, ali žaliboze nije tako; jer mi oskudjevamo na ovakovih radnjah skoro posvema, te sa vrlo malom i hvalevriednom iznimkom napustiše nas nasi strukovno naobraženi članovi. Naš list morao bi razpravljati ne samo tehniku šumarstva, nego uz ovu i ona pitanja, koja šumarstvo sa obćim narodnim i sa državnim gospodarstvom užje svezuju. Trebalо bi nadalje, da kritičnim razpravljanjem svih pojavā i sgodā sbivših se u našoj domovini, koje interes šumarstva pobudjuju, naše domaće šumske gospodare i prijatelje šumarstva upoznaje i udružuje, te da ih zbilja ona medjusobna sveza veže, kojoj hrv.-slavonsko šumarsko družtvo najprije teži. Razlog, zašto mi na književnoj podpori od strane naših članova oskudjevamo, leži najviše u tom, što mnogi, nalazeći se u vrlo škodljivom nazoru, mnoge zanimive pojave i zgode samo s toga propuštaju i za obielodanjenje nevriednim drže, što su njim samim isti možda već dobro poznati, te nikakvu novost nesačeju. Mi moramo dakle umoliti naše vriedne članove, da odlože onu po naše družtvo toli škodljivu zazornost, kad treba s jednim vlastitim strukovnim spisom u javnost stupiti, te da nam često i kadgod im se tome sgodna prilika desi, razne sgode i pojave iz njihovog izkustva priobčuju, te makar i u nepodpunom i ne baš književnom vještinom sastavljenom spisu, jer se svi članci i književni sastavci prije tiska po upravljujućem odboru pregledavaju i gdje je nužno izpravljaju.

Za upravljujući odbor, družtveni tajnik:  
**Sandtner**, c. kr. šumar.

---

Sa našim I. svezkom II. godišta donosimo našim čitateljem kao prilog: **Cienik od Eduarda Bittnera**, c. kr. dvorskog vojnog lifieranta u Pragu, vrhu odjela za c. kr. poštarske, brzopisne, šumarske i rudarske činovnike, kao i dotičnog oružja; nadalje vrhu raznih sprava za lov, jahanje i za putnike.

Kataloge sjemenja iz glasovitih trgovina Hermanna A. Frommera u Budapešti (Carlsringstrasse Nr. 44) i Edmundra Mauthnera u Budapešti (Kronprinzgasse Nr. 14.)

# Prva zagrebačka trgovina umjetninah.

E. F. BOTHE, U ZAGREBU.

Prodaja  
i na obroke.

Prodaja  
i na obroke.



Pušaka za lov, Lefuze i Lancaster, revolvera, naboja, sve sprave za lov, i t. d.

Šivala, svih sistema i vrstih, igle za šivala, konca, ulja, spravah i t. d.

Uljene slike u pozlaćenom okviru, „Jugoslavija“, „ranjeni Crnogorac“, svetitelji i bogomoljne slike, prikazi iz lova, iz prirode i života, i t. d.

Ogledala u pozlaćenom i nepozlaćenom okviru, i t. d.

Chinasrebra iz tvornice Christofle & Comp. u Parizu i Karlsruhe.

Wertheimove blagajne, preše za kopiranje, kasete, lokoti, i t. d. i t. d.

Sva roba je prava i najfinije radjena, te se prodaje i uz mjesecne obroke. Obsirni cienici mogu se dobiti bezplatno kod

**E. F. Bothe-a**  
u Zagrebu.

Tvornica pušaka  
**Ivana Peterlongo u Innsbrucku,**

preporučuje s j a m ħ e n j e m svoje skladište

pušaka ostraguša, kao lefuže - dvocievke svrnutim  
cievima (Draht-Läufe) krasno gravirane od 25 for. na više;

Lankaster-dvocievke od 32 for. na više;

nadalje: sve vrsti najfinijih dvociekah sa novim patentiranim  
cievima iz livenog čelika, iz jednog komada bušene, kao i  
drugih takovih iz najfinijih englezkih, belgijskih i francézkih  
damastnih vrstih.